Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei

TEATAJA

August 1989 Nr. 9/10

ERSP Suurkogu 19.-20. augustil

Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei Suurkogu toimub 19.-20. augustil 1989 Tallinnas "Estonia" kontserdisaalis.

Oodatud on kõik ERSP liikmed, liikmekandidaadid ja kutsutud külalised.

Peale pidulikku avatseremooniat on kavas üldpoliitiline ettekanne Tunne Kelamilt ja temaatilised kõned ERSP juhatuse liikmetelt. Peale lõunat esinevad tervitustega külalised. Seejärel tutvustab Kalju Oja ERSP programmi projekti. Järgneb arutelu ja sõnavõtud.

Teise päeva hommikupoolel on kavas vastu võtta ERSP programm, arutada ja teha parandusi ERSP põhikirja.

Seejärel toimuvad ERSP juhtorganite valimised.

Suurkogu lõpetab pressikonverents.

Tagatakse sünkroontõlge vene keelde.

Ettevalmistuste üldjuht on Arvo Pesti, tema telefon Tallinnas 518 036.

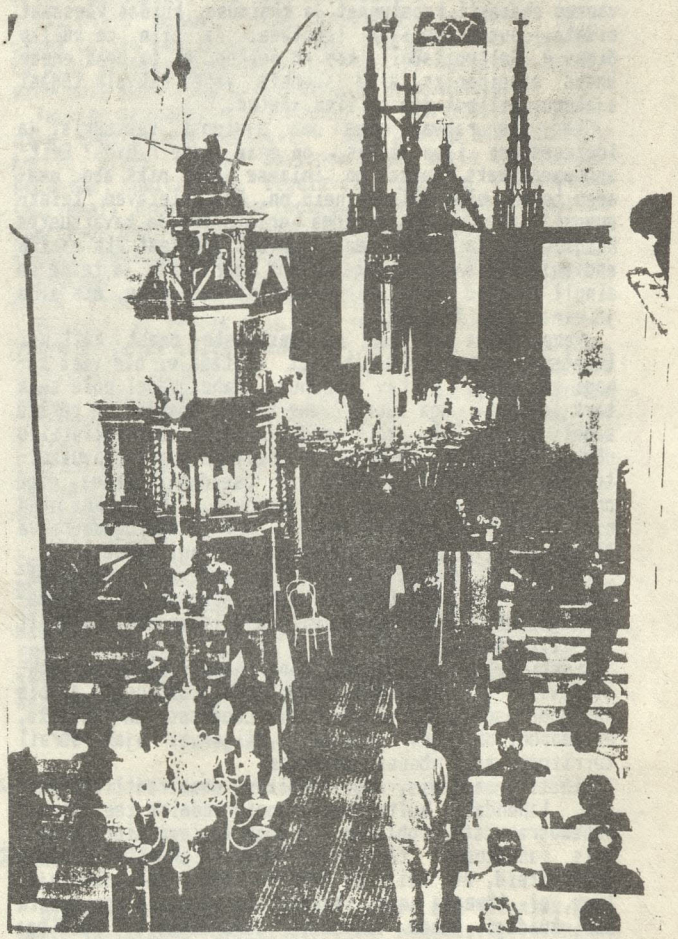

ERSP loomiselt Pilistveres 20. 08. 88.

Juhtkiri: ERSP ja vene küsimus	2
Rahvarinde aktiiv Põlvas	3
Narvas oli koos RR vene sektsioon	3
Represseeritute kokkutulek Lätimaal	4
Avati Kautla mälestusmärk	5
MRP konverents Riias	5
Tunne Kelami essee "Hirmust"	6
Eesti Kodanike Komiteed	8
O. Sild: Tere Eesti kodanikud!	9
J. Adams: Kas EKK on võimuorgan?	10
Sõjalennukite müra Tartus	10
Vene kroonu küüsist kohtu alla	11
Lennar Liiveri juhtum	11
Läkitus ameeriklastele	12
Nõukogude impeeriumist	12
Ülemaailmsed eesti noorte päevad - vestlus Tiit Pruuliga	14
ERSP Volikogu	16
Poliitilised päevaküsimused	17
Ajakirjanduspeegel	19

JUHTKIRI

Maris Sarv. Uitmõtteid ERSP suhtumisest vene küsimusse

ERSP ja vene küsimus on sama meelevaldselt püstitatud probleem nagu oleks meelevaldne ka näiteks "ERSP ja prantsuse küsimus". Arvatavasti tehtaks viimase puhul kõigepealt rida vastastikuseid kummardusi - näiteks prantsuse demokraatia-traditsioonidele, kunstile, kirjandusele, veinile, kohvikutele... niipaljukest kui me sellest teame. Samaga võiks alustada "vene küsimuse" puhul: kummardusest Dostojevskile ja Grinile, Ermitaažile ja Arbatile, kasvõi vene samovarile. Aga võrreldes mõttes kiiresti vene ja prantsuse tunnustustväärivaid varasid ei saa esmaselt päheturgatanud loend mitte võrdne. üks on vaesem ja rüüstatum, kuigi mitte väiksem. Tsiviliseeritud rahumeelses ühiskonnas äratab vaesus enamasti kaastunnet ja küsimuse, kuidas vaesemat aidata, puudusesolijat lohutada. Ja siin on küllap õigus A. Solženitsõnil, kes on öelnud, et ta peab enese üheks missiooniks anda suurele vene rahvale tagasi ajalugu, millest see on ilma jäetud.

Kas see rahvas, kes oma ajaloost, kultuurist ja lootusest on ilma jäämas, on enam vene rahvas? Seitseküммend kaks aastat on inimese jaoks pikk aeg, peaaegu terve elu. Paljuke neid on, kes mäletavad "teistsugust" aega? Kas on oma unistustes ja kavatsustes kuigipalju sarnased need rahvad, kellest üks vaatab endisele ajale kui kaotsiläinud väärtusele ja teine on ainult lootnud seda muinasjutulist tulevikku, mis aina ja aina edasi libiseb?

Vene rahva kultuur on eestlaste omast küll nii teistsugune, et neid lihtsalt ühitada ei ole vist kunagi kellelegi usutav tundunud. Rahuaegadel pole seda tark tahtagi. Aga suure vene rahva kombeks on paraku sageli püüd teha kõik endataoliseks. Sotsialistliku nõukogude korra tingimusis on devalveerunud rahvuskultuurid ning asendunud kunstliku pseudokultuuriga, nagu on kunstlik ta kandjagi - nõukogude rahvas. Kui nüüd ringi sõnastada põhiküsimus - ERSP ja nõukogude-rahva küsimus - siis siin on suhtumine mõistagi teine.

Sovetilikule on iseloomulik agressiivsus - pealetükkiv soov teha kõik ühetaoliseks, isikupäratuks, reglementeerituks. Nõukogulik ei talu isikupära, ei salli teisitiolemist.

Eesti kultuur ja rahvas on paiknenud praegusel asualal viis aastatuhandet. Nõukogude kultuuril ei ole pärisoma asuala, ta on parasiit. Looduses on reegliks, et umbrohi on tugev ja visa. Niisamuti ajab võõrail territooriumeil võsusid sovetism.

Eesti Vabariigis, nagu enamikes demokraatlikes maades, lahendati kultuuriautonoomia andmise teel enamik vähemusrahvaste probleeme. Praegu kuuleme migrantidelt (mis rahvakeeles tähendabki soveti-rahvast) alatasa etteheiteid, et neile ei õpetata keelt, kohalikku ajalugu, ei tõmmata neid (kultuuri)ellu kaasa ega aidata nii kuidagi kaasa tulnukate kohanemisele. Kuid ega kultuuriautonoomia pole varemgi tähendanud ümberrahvustamist ega võõraste kommete sunniviisil omistamist. Kultuurautonoomia on oma kultuurisaarekese säilitamine teistsuguses kultuurimiljöös. Praegu näib, et valusad probleemid on just seotud sellega, kes kelle järgi peab kohanema. Tulles Eestisse ei tunta enamasti keelt, ajalugu, traditsioone, rahva meelelaadi. Paljuke on tahtmist neid tundma saada? Kas neid peetakse üldse väärtusteks, mida tasub tunda - või on ahvatluseks muu: euroopalikum elu, paremad olmetingimused, suurem palk, parem toit ja riie jne.? Kui selliste väärtuste nimel aktiivset olelusvõitlust pidama harjunud sovetlaste kõrval toimub eestlaste ausammaste-taastamine ja vaieldakse mõne järve puhtuse ehk allika allesjäämise üle, siis on tegu kahe erineva meelega, eri maailmadega.

Eestlased mõistavad samal ajal, et meile sissevoolav tulnukate jõgi on õieti põgenike laviin, kes pageb inimväärikust alandavate tingimuste eest neile võimalikele aladele, kus endastmõistetavad elulised vajadused praegu veel paremini tagatud on... Mille hinnaks on nende alade kiirenev mandumine samasugusteks.

Usun, et tulijad taipavad ka ise seda ja võitlevad eesõiguse pärast hõivata "vabu kohti". On täiesti võimalik, et nad koos pärismaalastega asuvad seejärel tagasi tõrjuma uusi tulijaid, sest Eesti ei mahuta neid ometi lõpmatuseni. Siit aiman ma migrantide mitmekihilisust: küllap on suur osa mõistnud, et eestlaste taotlused toovad hüvesid kõigile siinolijatele. Nad töötavad Eesti arengu huvides ning see õigustabki nende kohalolekut just siin. Teine osa teeb ära oma palgatöö, olgu see milline tahes - ja selle panuse eest nõuab vastu kõik, mida suudab kätte saada. Nende kahe seltskonna vahel on pinged olemas, ja vaevalt et väikesed.

Eestlased ei "vihka venelast" - ega me ei ole kanad, kes nokivad surnuks selle, kelle sulgede vahel on piisk verd näha. Kuid jah, eestlane on valvas ja kinnine. Tempo, millega meid vallutab võõras keel, meel, poliitika, eluviisid ja lihtsalt inimeste mass, on liiga suur, et meie väike rahvas ja maa jõuaksid selle vastu võtta ja endasse sulatada ise muutumata. Tallinnas sünnib iga eestlasest lapse kohta viis muulast. Ma kardan arvutada, mida see tähendab kümne, kolmeküme aasta pärast. Olen kindel, et Tallinna ja Virumaa jaoks on praegu vähe idapiiri sulgemisest, et olukord lähiaastatel normaalseks jääks. Tarvis on remigratsiooni. Kuid seda peab andma korraldada nii, et koju tagasi pöörduja ei tunneks end küüditatuina. Aga kus on see KODU? Miks on mõte kojupöördumisest nii vastumeelt neile, kes süüdistavad eestlasi sunniviisilise väljasaatmise kavatsuses?

Seda peab iga rändur endalt küsima. Kui suudetakse ausalt vastata, peaksid süüdistused eestlaste aadressil küll vaibuma. Kui vastust ei ole, pole ka dialoogiks suuri väljavaateid.

Dialoogi pidada on küllalt raske. Isegi mõista-püüdva, teisest keskkonnast - 72-aastasest "päikeselisest sotsialistlikust paradiisist" tulijaga on vaevaline arutleda Eesti omapära üle. Ikka viitab eestlane Eesti Vabariigile, iseseisvusaja jõudsale arengule ja vägivaldse Liitu-liitmise nukratele tagajärgedele. Kuid millega peaks teine seda võrdlema, kui tema isamaa ajaloos see periood sootuks puudub? Mõisted, mis eestlase jaoks seostuvad konkreetsete olukordadega, on teise jaoks ajalooõpikuist pärinev terminoloogia. Sealtsamast pärit suunanäitamiste tõttu seostub Eesti Vabariik pursuide paradiisiga ja "demokraatia" eeldab epiteeti "sotsialistlik".

Et see tõesti nii ja väga kurb on, tõendab üks paljudest vestlustest mullusel piketil Draamateatri ees:

"Eesti Vabariik oli kulakute ja vabrikantide riik, kes kurnasid töölisi. Töölised vaevlesid puuduses, elasid keldris, ei saanud haridust ega olnud lootust kapitalistide alt pääseda", väitis keskealine riiakas venelanna. - "Kust te selle võtate?" - "Ma olen õppinud, et enne nõukogude korda ei olnud teil elektrit ega kirjaoskust, meie tõime teile kultuuri ja kus on nüüd tänu?" - Näitasime talle maju Pärnu maanteel: need on Vabariigist pärit, meil olid ülikoolid, meil oli kirjaoskus juba möödunud sajandi lõpul... - "Vaesekesed", vangutab naine pead, "te usute kõike seda propagandat!"

A-B-st seletamise taktika on liiga aeglane, sest interrinde käsustrateegia käib praegu sõjaaja seaduste järgi: ülemuste käsku peab täitma, sõltumata arusaadavusest, täitmata jätmine on reetmine. Kahtlane, kas käsualused mõistavad, et käskijate ambitsiooniks ei ole kogu soveti-rahva, vaid oma võimupositsioonide kaitsmine, mida nad tunnevad ohus olevat. Võibolla õigusega. Aga ma ei oska kaasa tunda sellele trampivale ja sülitavale massile, kes kaitseb pimedalt oma soveti-saatust maal, kuhu nad tulid sellepärast, et see oli nende silmis parem kui endine kodumaa.

Ei pea paika väide, et kodumaaks on terve Nõukogude Liit: Peipsist ida pool on hoopis Venemaa.

Igal riigil ja rahval on õigus valida oma saatust omal maal. Kui jõuame selgeks vaielda, kus on "oma maa", jõuame ehk järgmise vaidluseni - kes on see "oma rahvas", kes valib.

Rahvarinne Põlvas

Laupäeval, 8. juulil 1989 pidi Põlvas toimuma Rahvarinde keskvolikogu koosolek. Selle asemel toimus aktiivi koosolek. Keskvolikogu koosolekut ei toimunud, kuna kohal ei olnud vajalik hulk volinikke. Taoline olukord tekitas minus küsimuse uue keskvolikogu moodustamise vajadusest. Seda saab teha vaid Rahvarinde kongress, nagu ka tema saab minu arvates lahendada koosolekul kerkinud küsimuse seoses sellega, et juhatuse liige E. Savisaar on asunud juhtivale tööle valitsuses. Valitsuse, nagu ka partei juhtivate kohtade ühildatavust Rahvarinde juhtivate kohtadega ei pidanud põhidokumente vastu võtnud ja juhatusele volitused andnud Rahvakongress lubatavaks. Nüüd tekkis olukord, kus Rahvarinde juhtiv koosseis või vähemalt mõned sellest asusid lahendama küsimust, kuidas, milliste juriidiliste nõksudega hiilida kõrvale dokumentides fikseeritud põhimõtetest ilma kongressi kokku kutsumata.

Kerkis ka rahvarindepoolselt väljaantavate tasuliste ja nimeliste kaartide küsimus. Siingi ilmnes püüd leida kaartidele selline eesmärk, mis ei läheks vastuollu harta punktiga, mis peab vastuvõetamatuks isikulise arvestuse, liikmekaartide ja maksu olemasolu.

Kõigis neis vaidlustes ilmnes vähemalt ühe osa juhatuse liikmete püüd läbi viia ettevõtmisi, mille kokkusobivuse üle põhidokumentidega, seega rahvalt saadud volitustega, tekkis väga paljudel kahtlusi.

Tekkis mulje kitsa grupeeringu olemasolust, kelle esimeseks ja peamiseks eesmärgiks näis olevat oma positsiooni säilitamine ja oma poliitika teostamine lahus rahva heakskiidust.

Taolist arvamust süvendasid ka rünnakud Kodanike Komiteede ja ERSP tegevuse vastu. Neis rünnakuis ilmnes kaks ettevaatusele kutsuvat momenti.

Seadmata eesmärgiks kaitsta ERSPd, Intsikurmus toimunud rahvakoosolekul ilmnes asjaolu, et viimast süüdistati ERSPsse mittekuuluvate isikute sõnavõttude pärast. Kurvaks tegi aga E. S.-i vabandus, et ERSP ei ole avaldanud oma liikmete nimekirja. Seega, kui me näiteks ei tea, et Stalin ei kuulu Rahvarindesse, siis võime tema tegevuse tõttu süüdistada Rahvarinnet? Süüdistuse alikas võib olla ainult teadmine, mitte teadmise puudumine.

Siia kuulub ka mõtteviis ehk arusaam, kus RR, ERSP, KODA, Ugandi või mõne muu ühenduse seisukohana kritiseeritakse selle ühe või teise liikme või funktsionääri mõtteavaldust või seisukohta. Usun, et on aeg õppida vahet tegema isiku ja organisatsiooni(de), kuhu ta kuulub, seisukohtade vahel. Organisatsiooni seisukoht saab olla vaid see, mis on öeldud organisatsiooni nimel ja pole ümber lükatud selle organisatsiooni poolt. Kõik muud avaldused - kuigi nad viitavad organisatsiooni seisukohale, kuhu avaldaja kuulub, ei ole veel organisatsiooni seisukohad.

Kui mina, Kommunistliku Partei liige, 1987. aasta detsembris võtsin Võrus Vabadussõjas langenute haudadel sõna, kutsudes üles mälestama kodumaa eest langenuid kõigi sõdade kõigil rinnetel, siis see ei olnud veel KP seisukoht ning selles küsimuses toimunud vestluses rajoonikomitee teise sekretäriga oli viimasel minust erinev seisukoht. Ka see vastuseis ei olnud KP seisukoht, vaid ainult teise kommunisti seisukoht. KP ei olnud selles küsimuses lihtsalt avaldanud oma seisukohta ning diskussiooni tulemusena sai KP seisukoha puudumine meie kahe kommunisti ühiseks seisukohaks.

Taolise arusaamise puudumine oli põhjuseks, et Kodanike Komiteedele omistati "süüd", mida süü olemasolu korral oleks saanud omistada kas ühele või teisele Kodanike Komiteedega tegelevale isikule või paremal (halvemal) juhul grupeeringule. Seega ilmnes Kodanike Komiteede suhtes samasugust taktikat, nagu Interrinne sügisel kasutas Rahvarinde suhtes. Liikumisele omistati "programm" ning, rünnates seda omistatud "programmi", püüti liikumist diskrediteerida.

Asjaolu, et Põlvas enam ei toimunud Kodanike Komiteede kriitika initsiaatoritele ummisjalu järelejooksu, kiirustavat heakskiitu, et osalejad panid maksma oma tahte, julgustab ootama Kodanike Komiteede tegevuse tulemusena kodanike tahteavaldust. Ootuspärased on katsed ühe või teise isiku või grupeeringu poolt kehtestada oma mõju kodanike esinduse kongressil, kuid ootuspärane on ka see, et rahva poliitiline kogemus sellised katsed läbi näeb.

Rahva hulgas enamasti ei ole leidnud toetust süüdistused ühe või teise grupeeringu või isiku vastu. Siit edaspidiseks normaalsem ja tulemuslikum poliitilise võitluse tee - süüdistada mitte omadussõnadega, üldsõnaliste või kollektiivsete kategooriatega (inter, KP, ERSP, stagnant), mitte püüda lõhestada lõhestamises süüdistamisega, vaid pakkuda paremat, tulemuslikumat analüüsi ühe või teise taktika eelistest.

Raivo Paas, Tartu

^^

Rahvarinde vene sektsiooni konverents Narvas

Narvas Hermanni kindluses toimus 1. ja 2. juulil Rahvarinde vene sektsioonide konverents. Selle lõppdokumendis oli nimetatud:

et eesti rahval on võõrandamatu õigus suveräänsusele **oma kodumaal,**

et Eestis toimuvad muudatused on olemuselt demokraatlikud,

et rahval on õigus vabalt valida oma riikluse vormi.

Selle dokumendi taustal on enam kui imelik meenutada mõnede külaliste, perestroika ja demokratiseerimise emissaride sõnavõtte. Arusaamatuks jäi ka, keda nad oleksid tahtnud näha oma kuulajatena kindluse tornis.

Tallinnast kohalesõitnud energiline sotsioloog kord kuulutas, et Narva on Leningadi eeslinn, siis kinnitas, et kõik see, kus on tunda "vene vaimu" või kõlab vene viisi, on kui "komeedi saba". Komeedi "tuuma" nägi ta ikka sellessamas Leningradis

Mõtted komeetidest ja kataklüsmidest istuvad sügaval rahva peades ja on kasulikud, kui on vaja vabaneda kihelusest, mida põhjustab pesemisvahendite puudumine poes.

üldse on "Põhjamaade Palmyra" suure osa elanike peadest vallutanud apokalüptilised nägemused laienenud sellest kunagisest pealinnast ja praegusest oblastikeskusest pärit olevatele nüüdsetele "mitte-eestlastest eestimaalastele". Muide, teadjad inimesed kinnitavad, et sealt on praegu tulemas ka racket, esimesed pääsukesed on kohal.

Kuid tagasi meie meeletheitliku sotsioloogi juurde. ühe hoobiga tõestas ta, et migratsiooni suurenemine on kasulik. Siis "eraldas" Rahvarinde juhtkonna rahvast ja kutsus üles koonduma, mis te arvate, kelle ümber? NLKP ümber. Samas tegi ta veel ka kõrvalepõike seletamatute nähtuste maailma ja tuvastas eestlaste juures telepaatia vaieldamatu olemasolu. Minu lähedal istuv Rahvarinde kesktoimkonna liige kukkus näost ära, küllap ta luges ka sotsioloogi neid mõtteid, mis tolle huulteni ei jõudnud.

Edasi selgus, et see telepaatia, mille siinmaal juured alla ajanud "eestimaalane" oli tabanud, on kõige

järg lk. 4

Represseeritute kokkutulek Lätis

22.-23. juulil 1989 toimus Lätis Valmiera rajoonis Vaidavas õigusvastaselt Represseeritute Klubi kokkutulek. ükrituse oli organiseerinud klubi esimees Valters Rudzitis, sellest võttis osa 63 inimest - peamiselt kohalikud elanikud, nende kõrval üksikud endiste Mordva poliitlaagrite asukad Leedust ja Eestist. Need isikud kandsid karistust enamasti 1960ndatel aastatel ning olid represseeritud Vene NFSV KrK paragrahvide 58-10, 58-11 jt. järgi. Kohal oli ka foto-ja kinomehi Riiast.

üritus algas 22. juuli keskpäeval Läti rahvuslipu heiskamisega kohaliku kultuurimaja esisel haljasalal. Seejärel siirduti rongkäigus rahvuslippude ja mustade transparentidega, millel sõnad "NEKAS NAV AIZMIRSTS" (Midagi pole unustatud), vana koolimaja juurde. Siit oli 25. märtsil 1949 alanud 86 kohaliku elaniku kannatusterohke teekond Venemaale. Vastava mälestustahvli juurde asetati lilli.

Kokkutulek jätkus maalilise Vaidava järve äärsel platsil, kus sõna võttis kümmekond inimest. Kõneldi läbielatust, ajaloost, praegusest poliitilisest situatsioonist. ühed sõnavõtjatest kutsusid üles konsolideerumisele, teised olid radikaalselt meelestatud. Eestlastest esines "Memento" Tartu eestseisuse liige Enn Tarto, kes meenutas Eesti-Läti koostööd juba Vabadussõja aastatel, metsavendade ühist võitlust ning kõneles ühistest ülesannetest praegusel ajal.

Endine poliitvang, praegune Riia Poliitilistel Motiividel Represseeritute Klubi juhatuse liige, Läti Kirjanike Liidu liige Knuts Skujenieks esitas oma Mordvas kirjutatud luulet. Kohalik lauluansambel kandis ette neile sõnadele loodud laule, mis Lätis on saanud üldrahvalikeks. Klaveril saatis helilooja Valters Kaminskis.

Läti rahvalaule ja rahvuslikke viise lauldi ka rahvuslippude ja lilledega ehitud kultuurimajas. Kohalikud elanikud arutasid seal juristide osavõtul represseerimise ja rehabilitreerimisega seotud probleeme. Kokkutuleku esimene päev lõppes seltskondliku osaga lähedalolevas läti talus, kus "Mu isamaa on minu arm" kõlas nii läti kui inglise keeles.

23. juulil esitati osavõtjate kohta mõningaid statistilisi andmeid. Selgus, et kokkutulnutest olid Mordva vangilaagrites karistust kandnud 44 inimest - ühtekokku 324 aastat, seega igaüks keskmiselt 7 a. Kolmel korral olid represseeritud olnud Ints Calitis (praegune Läti RR Duuma liige) ja Enn Tarto. Mehi oli kohal veidi rohkem kui naisi. Vanim osavõtja oli 85, noorim (V. Rudzitise tütar Aija) - 4 aastane.

Võeti vastu pöördumine Eesti, Läti ja Leedu rahvaste poole, milles öeldakse:

"Meie, endised poliitvangid kolmest Balti riigist, väljendame ka edaspidi oma veendumust selles, et on vajalik taastada meie kolme vabariigi riiklik iseseisvus. Oleme seisukohal, et ainuüksi rahvaste enesemääramise täieliku realiseerimise korral saab säilida ja areneda meie rahvaste kultuur, omapära ja heaolu."

Kolmes keeles koostatud avaldusele kirjutasid alla 35 inimest.

Kokkutulek lõpetati rahvushümnide laulmisega.

Järgmine analoogiline üritus otsustati korraldada 1990.a. suvel Leedus.

üerituse esmakordsuse tõttu esines selle korralduses ka mõningaid puudusi. Olulisim neist on, et kokkutulekule kutsutud mitte-lätlasi ei informeeritud õigeaegselt sellest, mis toimub, ei suudetud tagada lätikeelsete esinemiste tõlget mõnda teise üldarusaadavasse keelde. Meie - paljudest rahvustest poliitilistel motiividel represeeritud - ei kartnud kasutada vene vm. keeli omavahelises suhtelmises vangistuses. Miks peaksime võõrkeeli siis praegu häbenema? Väljasaadetud kutsetele oli kirjutatud: "...toimub endiste Mordva poliitvangide kokkutulek." Seetõttu lootsin, et peale baltlaste oleksid ürituses osalenud ka endised poliitvangid teistest rahvustest ning et kitsalt kohalikud probleemid olnuksid rahvusvahelistest hoitud rangelt lahus.

üldmulje üritusest oli siiki positiivne. Külaliste majutamine ja toitlustamine oli korraldatud hästi. Kokku said paljud saatusekaaslased, kes ammu polnud üksteist näinud. Iga osavõtja sai Vaidava keraamilise mälestusmedali ning Läti rahvusvärvides ja päikesekiirtes Lätimaa kontuuridega vimpli, millel pealkiri REPRESETO TIKSANAS VAIDAVA 22. VII 89.

Kas meie, eestlased, oleme edaspidisteks saatusekaaslaste kokkutulekute korraldamiseks vajalikul tasemel valmis?

Mart Niklus, Tartu

^^

NARVAS... *lehеküljelt 3*

verejanulisemat tüüpi: anna neile suveräänsus - löövad maha. (Täpne tsitaat: "pustjat pod topor".) ja nõukogude teadusele omase täpsusega määras ta ka hulga - 5%.

Sealjuures saavad mahalöödavate hulka kuuluma ainult eesti keelt vabalt valdavad, need, kellel juba vähemalt 4-6 põlvkonda on Eestis elanud. (Minul, nagu ma võin aru saada, veab, sest olen sündinud Isurimaal ja "juurtes" on mul ka lüngad sees.) Maha löömata jäävad ka "intrid" nagu ka kõik need, kellel pole eesti kultuurist sooja ega külma.

Lubadused anda abi kohalikele nõukogude võimudele Kirde-Eestis kõlavad üldse sama hästi kui ähvardused. Mida tähendab üleskutse maksimaalselt arendada tööstust siin ökoloogilise katastroofi tsoonis? Siin on ohjad praegu ju kompetentsetes kätes, vaat kui hakkavadki Narva lahest pinnast pumpama uute tehaste ehitamiseks.

Pärast kõike eelpoolkuuldut paistis hiljem kõnelenud EKP KK "reformaatori" jutt lihtsalt lapsemäng. Näiteks see, kui ta väitis, et on hädavajalik igale kohalevalitud eestlasest juhile venelasest asetäitja. Mind hämmastas selle mõtte "sügavus" nii väga, et ma ei pidanud vastu ja küsisin kohapealt: aga mis siis, kui asetäitja on petis ja salgab maha, et tal on olnud näiteks eestlasest või veel mingi teistsugune vanaema? Ja kas "veneverelisele" ülemusele on ka asetäitjat vaja? Milline piiramatu tegevusväli siin avaneks Komparteile. Vaat kuidas saaks elustada Kompartei siseelu. Saaks ju viia sisse sugupuud nagu tõukoertel või hakata andma inimestele eristamiseks näiteks eri värvi püksid.

Aga mis saab siis, kui isa ei ole teada? Radikaalne lahendus oleks pöörduda tagasi hitlerlaste kolbamõõtmise praktika juurde. (Bruno Saul on ju praegu SDVs, ta võiks aidata korraldada mõõteriistade tootmist ja ehk leiab sealt ka mõne allesjäänud spetsialisti). Muide, A. Saial Tartus on ka kindlasti värskeid mõtteid selles asjas.

üleüldse paistab, et koerteklubide tegevus on andnud palju meie tänapäevastele internatsionalistidele. Vahepeal üks järjekordne demokraat vene kultuuriühingust, kes rääkis vene keelt tuntava aktsendiga, süüdistas mind ei enamas ega vähemas kui suutmatuses taibata eestlaste salakavalust. Me võtsime kohe oma sugupuud intensiivse vaatluse alla ja selgus, et bukett oli praktiliselt ühetaoline, ainult temal, kes ta nägi eestlaste salakavaluse läbi, oli üks haru ilmselt Peipsi äärest, minul aga lõunapoolt. See oli vist see viimane piisk, mis ajas klaasi üle. Ei aidanud enam ka see, et meil mõlemal olid ühised Skandinaavia juured, aga võib olla oli viga ka selles, et minul on Rootsi, temal Vene nimi. Kinnitanud süngel näol oma veendumust veel üks kord, liberaal kultuuriühingust eemaldus.

Sergei Nyman, ERSP, Sillamäe
Tõlge vene keelest

Mälestusmärk hävituspataljoni ohvritele

30.juulil 1989 Kautlas

Kautlas avati 30. juulil Eesti Muinsuskaitse Seltsi Aegviidu klubi initsiatiivil rajatud mälestusmärk 30. juulil 1941. a. hävituspataljoni poolt mõrvatute mälestuseks. Avamisel viibis ca 500 inimest. Tseremoonia avamisel süüdistas Aegviidu MK esimees Jüri Liim hävituspataljoni metsikus piinarikkas tapmisorgias, mis oli suunatud kohalike elanike vastu. Ta rõhutas, et kommunistid külvasid surma ja hävingut elanike hulgas. Tapeti ligemale 30 inimest- millele lisandub pidevalt uusi avalikuks tulnud ohvrite nimesid. Põletati ligikaudu 25 talu (sh Ardu koolimaja ja meierei).

Mälestussamba õnnistas sisse Järvamaa praost Harald Meri.

Samba lähedale olid paigutatud stendid meie võitlustest okupantide vastu 1941-1944. aasta sõjas.

Tervituskõnedega esinesid EMS esimees Trivimi Velliste, ERSP juhatuse liige Erik Udam, aga ka endine "Erna" pataljoni võitleja hr. Arvola.

üle ootuste oli kohal hulgaliselt "Erna" pataljoni endisi võitlejaid, kes said publiku erakordselt sooja ja lugupidava vastuvõtu osaliseks (kohal oli 10 meest ja 1 naine).

Hr. Velliste kutsus üles austama oma kodu ja Eesti iseseisvuse eest langenute mälestust, kogudes ja toimetades trükki kõik raskete aegade sündmuste kirjeldused. Ta märkis, et Eestilt on võetud küll vabadus, kuid ei saa võtta uhkust ja iseseisvust: see maa, kus me viibime, on Eesti Vabariik, mitte Nõukogude Liit, me oleme Eesti Vabadiigi kodanikud. Samal kuupäeval, 30. juulil (1940) küüditati oma kodust Kloostrimetsa talus Eesti Vabariigi president Konstantin Päts... Kahekümnenda sajandi jõhkardite kuritegu tuleb tuua meie iseseisva riigi kohtu ette ja see sünnib varem kui nad karta oskavad. T. Velliste kutsus üles püstitama mälestussammast ka viimases Eesti Vabadussõjas - metsavendade sõjas langenuile. Lõpuks pöördus ta austusavaldustega "Erna" salga liikmete poole.

E. Udam meenutas Kautla sündmusi 1941. a. juulis. Hävituspataljon, kes saamata kätte relvastatud mehi metsast, valas oma viha välja elanike peale, oli kurjategijate armee. Rahulikud elanikud, kes küüditamiste ja mobilisatsiooni eest metsa põgenesid, olid õigluse poolel. Praegu püüavad kurjategijate käsilased ja okupandid ajalugu pea peale pöörata ja piirata igati eesti rahva õigusi - selge aga on, et Eesti okupeerimine peab lõppema. E. Udam meenutas ka 1941. a. juhtumit Kautla talus: okupantide poolt heisati talu sini-must-valge lipp, millega meelitati metsast välja sinna põgenenud pererahvas. Nad hukati metsikult: põletati elusalt ja löödi vaiaga maa külge kinni. Siit õppetund: mitte alati ei loe trikoloor, tuleb ka vaadata, kes selle heiskab!

Kautla sammas meenutagu tulevastele põlvedele rahva kogemusi ja aidaku teha õigeid otsuseid.

Tarmo Päss, Tartu Muinsuskaitse ühendus

^^

MRP-konverents Riias

21 - 22. augustil toimub Riias rahvusvaheline konverents "Enesemääramisõigus ja rahvaste võrdsus", mis toimub pühendatuna MRP 50. aastapäevale. Korraldajaks on Läti RSL, osavõtjaid oodatakse ikestatud maadest, Lääne-Euroopast, USAst, Kanadast.

Konverentsi teemad:

I - politoloogilised ja õiguslikud aspektid: rahvusõigus rahvusvahelise õiguse aspektist; poliitiline suveräänsus kui väikerahvaste säilumise garantii; perspektiivid poliitilise iseseisvuse taastamiseks; totalitarism ja rahvuste enesemääramisõigus.

II - ajaloolised aspektid: uute iseseisvate riikide teke Euroopas I maailmasõja järel; Balti riigid II maailmasõja eel - sise- ja välispoliitika; Soome - NSVL sõda; Balti riigid peale Euroopa jagamist II MS järel; Ida-Euroopa ja Kaukaasia II MS eel ja järel.

III - väikeriikide majanduslik iseseisvus. Maailma majanduse peamised arengusuunad lähemal aastakümnel. Infovahetus ja selle mõju majandussüsteemile; väikeriigid maailma majandussüsteemis (Soome, Taani, Austria, Ungari jt.); Balti riikide arenguperspektiiv; sisemiste majandussidemete areng - turg, tooraine, rahvusvaheline abi ja krediidid; väikeriikide majanduslik mudel tööstuses, põllumajanduses, sotsiaalhoodluses.

Konverentsi töökeelteks on läti, inglise ja vene keel.

Ettepanekutest, sõnavõttudest teatada:

Dans Titavs - 226001 Riga, Miera i. 19-17 tel. 378138

Einars Repše - 226004 Riga, Daucavsala 4-5

Tunne Kelam HIRMUST

Ma tahaksin täna rääkida ühest meile kõige aktuaalsemast teemast, mida igapäevane tegelikkus rohkesti pakub - nimelt meie hirmust. Alles eile üks välis-Eesti külaline küsis, et mis saab tänasest päevast, 21. juulist, kas me internatse ei karda? Mida nad kavatsevad teha?

Eile toimus Pärnus rahvakoosolek, mis oli pühendatud Eesti Kodanike Komiteede seisundi analüüsimisele. Seal tulid samad asjad välja. Tuntud kultuuritegelane ja mitmed teised esitasid oma seisukohti - olukord on lootusetu, meid ähvardavad tankid, venelased ei lahku siit iial, Lääs meid ei aita. Tõsi - impeerium laguneb, kuid seegi tekitab hirmu - me võime jääda rusude alla.

Kodanike Komiteesid luuakse, areneb massiliikumine, ent jällegi kaasneb sellega hirm: mis võib sellest tulla, kas see ei riku olemasolevat stabiilsust, kas see ei ole seadusevastane, kas selle eest ei saa karistada. Äsja räägiti juhtumist, kus kodanike komiteest osa võtnud EKP esindaja astus komiteest välja põhjendusel, et registreeritakse ka lapsi, ent kui repressioonid tulevad, saavad lapsed kannatada. Jällegi hirm!

Oleks vast mõtet püüda endale kõigepealt selgeks teha lähtekohana, kas need hirmud on meil tõepoolest olemuslikud, objektiivsed - või on nad subjektiivset laadi. Kas nad tekivad iseendast või on nad ülespuhutud? Ja kui nii, siis kelle tekitatud nad on? Mis eesmärgil ja kellele kasulikud?

Juba hirmutamismehhanismi läbinägemine on algus hirmust vabanemiseks, selle mõju analüüsimiseks ja sellest hoidumiseks. Ehk aitab ka selline küsimus: võinuks juhtuda ju palju hullemat. Tõepoolest, on ähvardatud tankidega, küüditamistega, venelaste ekstsessidega, majandusliku lagunemisega. Kuid midagi niisugust ei ole ju juhtunud! Ja kui, siis miks?

Miks on asutatud juba 76 Eesti Kodanike Komiteed, nende arv kasvab nädalavahetusel üle 80? Miks on 150000 inimest ennast hirmust hoolimata registreerinud Eesti Vabariigi kodanikuks ja toetanud ka Eesti Kongressi kokkukutsumist? Tõsi, meie kardame. Kuid tasub meeles pidada, et **nemad** tunnevad hirmu märksa rohkem. Sellele me pole tavatsenud oma hirmude mina-keskuses tavaliselt mõelda. Ent **nende** hirmul on tõepoolest reaalne alus. Muulased toimivad ju **nende** süsteemi hävingu suunas.

Mida siis edasi teha? Ei Moskvast ega valitsejate poolt pole midagi konkreetset välja pakkuda. Valitseb täielik ideoloogiline, sotsiaalne ja majanduslik pankrot. Kui sellest kandist mõelda, siis tõepoolest ainus, mis jääb, on ju mäng ajale (valitsejate seisukohast). Selleks on üks äraproovitud tee - võtta abiks hirm, mida süsteem ise oma terrori ja valeliku propaganda-aparaadi kaudu on tootnud. Hirm, et lämmatada meis juba tekkinud impulsid iseseisva tegutsemise, omaenda päästevahendite loomise, oma jalgadele tõusmise ja ka oma sammude eest vastutamise suunas.

Jah, revolutsioon on alanud. On tekkinud olukord, kus valitsejad enam ei saa ja valitsetavad tõepoolest ei taha endistviisi kesta. Seda näitavad kaevurite streigid ja nende organiseerimise hämmastav tase nõukogude tingimustes; seda näitab NLKP autoriteedi langus nulli-lähedale; seda näitab konkreetse näljahäda ja majandusliku laose oht; seda näitab käärimine sõjaväes, näitab ikestatud rahvaste vabadusenõue ja näitab ka vene rahva enda parema osa pettumus süsteemis ja soov seda muuta.

Tõepoolest, võimuorganitel pole midagi muud pakkuda kui kasutada ära oma kutse-oskuste eeliseid ja massiteabevahendite kontrolli ning teha panus meie orjalikele harjumustele, meie iseseisva, veel kujuneva mõtteviisi abitusele ja arglikkusele ning meie traditsioonidele oodata luba ja lahendusi üha peremehelt, kasutades kahel jalal kõndimise asemel ikka veel juhtiva partei keppi ja tuge; kasutada ära meie moraalset jõuetust, hirmu, et ega me ise hakkama ei saa. Ohud ja probleemid tunduvad just nagu ületamatutena. Teisalt - pakkuda meile samal ajal pseudolahendusi.

Küsimus - kas me seda pettust ja neid lahendusi ette ei näe? Kindlasti näeme, kuid kõik taandub sellele, **millal**. Asja iva on ju sama, mis malemängus: kes teeb oma käigu enne, kes näeb vastase kombinatsiooni varem läbi, see on võitja.

Nende huviks on nüüd, et me läbinägemisega hiljaks jääksime. Jääksime hiljaks oma arusaamades ja reageeringuis selle kohta, mis toimub, selle kohta, kelle huvides see toimub ja keda kokkuvõttes petetakse. Nende huvides on, et nad meist taas ette jõuaksid oma ümberkohanemisel uudse kriisi-situatsiooniga. Et nende vägivallale ja valele rajanev süsteem püsima jääks. Et nende vägivallale ja valele rajanevad saavutused ja juhtiv positsioon kaotsi ei läheks. Ja et nad seejuures, olles mänginud meie hirmudel, saaksid meilt vajalikul määral lootuse ja aktiivsuse-energiat - kuid vaid selleks, et seda omaenda süsteemi ja valitseja-positsiooni päästmiseks ära kasutada. Kasutada ära aja võitmiseks uute illusioonide ja pseudo-lahenduste tekitamise kaudu.

Aeg aga tõepoolest ei oota. Võib olla nõus "Vabas Maas" ilmunud RR Volikogu liikme Sulev Valneri lühikese artikliga, kus ta väidab: "Võimalik, et veel mõni kuu tagasi oleks olnud liiga vara manifesteerida Eesti iseseisvust väljapool igasugust impeeriumi. Nüüd aga tundub olevat paras aeg, aga võib-olla isegi viimane aeg."

Just äsja tuli EKK infokeskusse Tallinna sünnitusmajast peaaegu paaniline karje:"Tehke midagi eesti rahva päästmiseks, sest sündivuse vahekord on 5 mitte-eestlast ühe eestlase kohta!"

Mis jääb üle - kas tõesti masendus? See pole vastus. Masendusel on omamoodi põhjendus. Kuid meenutagem Oskar Looritsa sõnu, kes kõneldes masendusest ja eneseusalduse kaotusest, tõdeb samas, et see iseloomustab ju ainult teatavaid inimtüüpe, nagu lootusetult halisejad, käegalööjad, oma naha päästjad ja saatusele alistujad. "Kuid," jätkab ta, "seda tüüpi inimesed ei ole päästnud eestlust minevikus ega päästa meid ka olevikus."

Milline hirm aga valdab meid? Ka seda küsimust tasub tõsiselt analüüsida. Kas hirm tõesti karistuse ees? Üksjagu on see tõsi. Kuid olgem ausad: kas me tõesti usume lõplikku lahendust oma probleemidele tankide või küüditamise kaudu? Küllap ikkagi mitte.

Või on see hoopis hirm iseseisva mõtlemise, tõelisest vabadusest tuleneva vastutuse ees? Kas pole meie hirm sageli õigustus ka meie passiivsusele, kõhklustele?- Nagu hiljaaegu väljendas üks EKKd külastanud mees: Jah, liikumine on vast õige, aga minu jaoks on ta liiga vara. Mina veel ootan, mina allkirja Eesti Kongressi kokkukutsumiseks ei kiirusta andma.

Ja siit edasi - äkki on hirm meile endile millekski vajalik?

Tuleb meelde tuttava vaimuliku mõttekäik: enam kui midagi muud kardame me kellegi või millegi tõelist muutumist. Sest juba teiste käitumine tekitab meie rikutud või harjumuslikule loomusele tõsise ohu. Kui nemad tõeliselt muutuvad, iseseisvuvad oma käitumises, siis pean ka mina muutuma - aga see tähendab, et tuleb vabaneda oma valedest, oma mustusest, argusest ja teomehelikkusest. Ka senistest tugedest, karkudest, millel oleme senises süsteemis ennast püsti ja esirinnas hoidnud.

Tõeline vabanemine hirmust on seotud tõega meist endist, tõe valgusega meie ja meid ümbritseva tegeliku seisundi kohta.

Kas aga sellist vabanemist soovime, kui ka juhus tuleb? See vaimulik meenutas stseeni evangeeliumist: Jeesus küsib pimedalt, kas see tahab nägijaks saada.

järg lk. 7

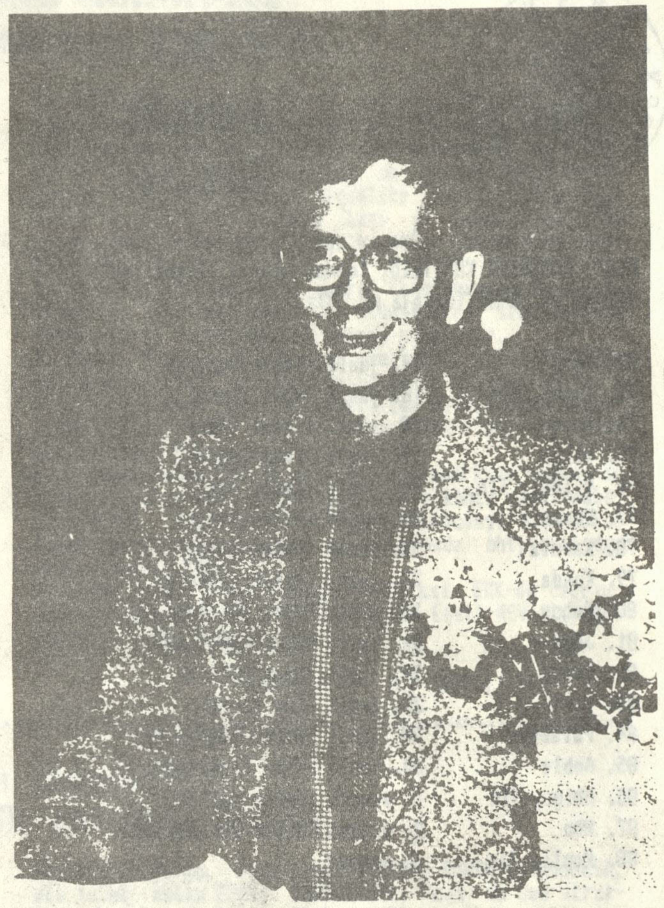

Pime vastab kõhklematul "Jah!". Kui aga tänapäeval pimedalt või orjastatult küsida sama, kas sageli ei kõla vastuseks hoopis: "Ma tahan saada pimedate brigadiriks!" Seda esmajoones, ja kui natuke nägemist ka tagasi saab, on kõik okey.

Selliste lahendustega me aga paraku kaugele ei jõua. Ja nüüd küsimus: Kas tõepoolest annab hirmu ületada? Kindlasti annab! Hirmu saab ületada teise hirmuga millegi olulisema, tõsisema ja suurema ees. Hirmuga selle ees, et võime kaotada oma kõige väärtuslikumad šansid, minetada moraalse palge, oma isiksuse väärtuse. Totalitaarses süsteemis on vale ja tõe segamine jõudnud sellise astmeni, kus valesid on hakatud võtma tõe pähe ja tõdesid maskeeritud valede pähe. Tulemus on, et hävineb too meie meel, mille abil üldse reaalses maailmas on võimalik orienteeruda. Tulemuseks on meelelaad, et ainult jõud on see, mille varal võib defineerida siin ühiskonnas mõistmist ja tõde. Aga jõu mõju on seotud taas hirmuga.

Hirmust on võimalik vabaneda ka konkreetsete tegevuskavade otsimisega, oma taotluste selge väljaütlemisega, alternatiiv-variantide loomisega. Üheks niisuguseks, seejuures kõige hirmuvabamaks ja rahumeelsemaks demokraatlikuks alternatiiviks on vaieldamatult Eesti Kodanike Komiteede tee, Eesti rahva tuleviku ehitamine meie selgetele enesemääramispõhimõtetele, vankumatule seaduslikule alusele. Üks võimalus hirmu ületada on ka see, et meid selles liikumises saab järjest enam. Ja nagu Solženitsõn oma kirjutises "Elagem valeta" ütles: "Kui nende hulk, kes loobuvad valest ja sellega ka hirmust, kasvab juba kümnete tuhandeteni, siis ei tunne me oma maad enam ära."

Iseenda registreerimine Eesti Vabariigi kodanikuna on ju ka akt, mille mõju on suunatud hirmu ületamisele. See väljendab soovi Eesti Vabariigi heaks midagi konkreetset teha ja valmisolekut võtta endale vastutus omaenda ja rahva saatuse pärast. Selline tahteakt pühib minema vägivalla ja vale saasta, hirmu vahu, mis on aastakümneid katnud meile eluliselt tähtsaid nõudmisi ja vältinud nende kasutamist meie poolt.

Eile Pärnus tuli rahva ette üks vanem mees ja ütles kõigi nende hirmujuttude peale: "Aga Eesti Vabariik tuleb!" Meil lihtsalt pole alternatiivi. Ajalugu kordub ja kordub ka nüüd. Jälle on tekkinud olukord, nagu seda on kirjeldatud 1918. aasta 24. veebruari iseseisvusmanifestis Sarmaatia lagendikel valitseva korratuse kohta, millele jääb meil reageerida ainult oma sisemise korraga, organiseerumisvõime ja vabadustahtega.

Ja lõpuks: hirmu on võimalik võita positiivsete tunnetega. Hirmu võidab eelkõige armastus. Kui me armastame piisavalt oma maad, oma rahvast, kui me tõsiselt valutame südant tema tuleviku pärast, siis oleme kohustatud tegema ka midagi reaalset nende küsimuste lahendamiseks.

Nagu ütleb Gandhi: "Ka vägivallatus kätkeb endas tingimata tõde ja kartmatust, seega hirmu puudust." Nii taandub küsimus praeguses olukorras kõigepealt meie siirusele. "Kui inimene ei peta seda, keda ta armastab," ütleb Gandhi, "ei peta oma rahvast, siis ei ärata ta kartust ka teistes."

^^^

ERSP Volikogu seisukoht Rahvarinde algatatud allkirjakogumise kohta

ERSP toetab Rahvarinde poolt esitatud Eesti NSV ülemnõukogu otsuse projekti Eesti Riigivolikogu deklaratsioonist 22. juulist 1940. a. ja selles küsimuses kodanike allkirjade kogumist.

Ühtlasi juhib ERSP tähelepanu asjaolule, et säärase, terve rahva kaasahaaramisele pürgiva aktsiooni algatamine eeldanuks pakutava teksti konsulteerimist teiste ühiskondlike liikumistega, mis võimaldanuks pöördumise eelnevat täpsustamist ja võimalike küsitavuste vältimist.

ERSP on jätkuvalt seisukohal, et Eesti ja NSVL vahekordi sätestab kõige paremini 1920. a. Tartu rahuleping ja et 1940. a. alanud Eesti Vabariigi seadusevastane okupatsioon NSVL poolt tuleb lõpetada. ERSP jagab Rahvarinde seisukohta, et tehtud ülekohus tuleb heastada ja luua enesemääramiseks vajalikud juriidilised ning poliitilised tagatised. Selliste tagatiste hulka peavad tingimata kuuluma NSVL okupatsioonivägede täielik väljaviimine Eesti Vabariigi territooriumilt ja Eesti Vabariigi parlamendi demokraatlikud valimised ÜRO vaatlejate kontrolli all.

Eesti Vabariik on tänaseni de jure kehtiv, kuna okupatsioon ja anneksioon ei lõpeta riigi olemasolu. Kõige loomulikumaks ning nii rahvusvahelise õiguse kui ka praktilise teostatavuse seisukohalt parimaks viisiks Eesti omariikluse taastamisel on tuginedes de jure eksisteerivale Eesti Vabariigile taastada see vabariik ka de facto.

Eesti riikliku iseseisvuse taastamise tõhusaks eeltööks on Eesti Vabariigi kodanike registreerimine ja nende kodanike esinduskogu - Eesti Kongressi kokkukutsumine.

Kutsume Rahvarinnet ja kõiki poliitilisi organisatsioone aktiivselt toetama Eesti Kongressi kokkukutsumist - reaalset sammu Eesti riikliku iseseisvuse taastamiseks.

Vastu võetud ERSP Volikogul 15. juulil 1989

Tunne Kelam HIRMUST

Ma tahaksin täna rääkida ühest meile kõige aktuaalsemast teemast, mida igapäevane tegelikkus rohkesti pakub - nimelt meie hirmust. Alles eile üks välis-Eesti külaline küsis, et mis saab tänasest päevast, 21. juulist, kas me internatse ei karda? Mida nad kavatsevad teha?

Eile toimus Pärnus rahvakoosolek, mis oli pühendatud Eesti Kodanike Komiteede seisundi analüüsimisele. Seal tulid samad asjad välja. Tuntud kultuuritegelane ja mitmed teised esitasid oma seisukohti - olukord on lootusetu, meid ähvardavad tankid, venelased ei lahku siit iial, Lääs meid ei aita. Tõsi - impeerium laguneb, kuid seegi tekitab hirmu - me võime jääda rusude alla.

Kodanike Komiteesid luuakse, areneb massiliikumine, ent jällegi kaasneb sellega hirm: mis võib sellest tulla, kas see ei riku olemasolevat stabiilsust, kas see ei ole seadusevastane, kas selle eest ei saa karistada. Äsja räägiti juhtumist, kus kodanike komiteest osa võtnud EKP esindaja astus komiteest välja põhjendusel, et registreeritakse ka lapsi, ent kui repressioonid tulevad, saavad lapsed kannatada. Jällegi hirm!

Oleks vast mõtet püüda endale kõigepealt selgeks teha lähtekohana, kas need hirmud on meil tõepoolest olemuslikud, objektiivsed - või on nad subjektiivset laadi. Kas nad tekivad iseendast või on nad ülespuhutud? Ja kui nii, siis kelle tekitatud nad on? Mis eesmärgil ja kellele kasulikud?

Juba hirmutamismehhanismi läbinägemine on algus hirmust vabanemiseks, selle mõju analüüsimiseks ja sellest hoidumiseks. Ehk aitab ka selline küsimus: võinuks juhtuda ju palju hullemat. Tõepoolest, on ähvardatud tankidega, küüditamistega, venelaste ekstsessidega, majandusliku lagunemisega. Kuid midagi niisugust ei ole ju juhtunud! Ja kui, siis miks?

Miks on asutatud juba 76 Eesti Kodanike Komiteed, nende arv kasvab nädalavahetusel üle 80? Miks on 150000 inimest ennast hirmust hoolimata registreerinud Eesti Vabariigi kodanikuks ja toetanud ka Eesti Kongressi kokkukutsumist? Tõsi, meie kardame. Kuid tasub meeles pidada, et **nemad** tunnevad hirmu märksa rohkem. Sellele me pole tavatsenud oma hirmude mina-kesksuses tavaliselt mõelda. Ent **nende** hirmul on tõepoolest reaalne alus. Muulased toimivad ju **nende** süsteemi hävingu suunas.

Mida siis edasi teha? Ei Moskvast ega valitsejate poolt pole midagi konkreetset välja pakkuda. Valitseb täielik ideoloogiline, sotsiaalne ja majanduslik pankrot. Kui sellest kandist mõelda, siis tõepoolest ainus, mis jääb, on ju mäng ajale (valitsejate seisukohast). Selleks on üks äraproovitud tee - võtta abiks hirm, mida süsteem ise oma terrori ja valeliku propaganda-aparaadi kaudu on tootnud. Hirm, et lämmatada meis juba tekkinud impulsid iseseisva tegutsemise, omaenda päästevahendite loomise, oma jalgadele tõusmise ja ka oma sammude eest vastutamise suunas.

Jah, revolutsioon on alanud. On tekkinud olukord, kus valitsejad enam ei saa ja valitsetavad tõepoolest ei taha endistviisi kesta. Seda näitavad kaevurite streigid ja nende organiseerimise hämmastav tase nõukogude tingimustes; seda näitab NLKP autoriteedi langus nulli-lähedale; seda näitab konkreetse näljahäda ja majandusliku laose oht; seda näitab käärimine sõjaväes, näitab ikestatud rahvaste vabadusenõue ja näitab ka vene rahva enda parema osa pettumus süsteemis ja soov seda muuta.

Tõepoolest, võimuorganitel pole midagi muud pakkuda kui kasutada ära oma kutse-oskuste eeliseid ja massiteabevahendite kontrolli ning teha panus meie orjalikele harjumustele, meie iseseisva, veel kujuneva mõtteviisi abitusele ja arglikkusele ning meie traditsioonidele oodata luba ja lahendusi üha peremehelt, kasutades kahel jalal kõndimise asemel ikka veel juhtiva partei keppi ja tuge; kasutada ära meie moraalset jõuetust, hirmu, et ega me ise hakkama ei saa. Ohud ja probleemid tunduvad just nagu ületamatutena. Teisalt - pakkuda meile samal ajal pseudolahendusi.

Küsimus - kas me seda pettust ja neid lahendusi ette ei näe? Kindlasti näeme, kuid kõik taandub sellele, **millal**. Asja iva on ju sama, mis malemängus: kes teeb oma käigu enne, kes näeb vastase kombinatsiooni varem läbi, see on võitja.

Nende huviks on nüüd, et me läbinägemisega hiljaks jääksime. Jääksime hiljaks oma arusaamades ja reageeriguis selle kohta, mis toimub, selle kohta, kelle huvides see toimub ja keda kokkuvõttes petetakse. Nende huvides on, et nad meist taas ette jõuaksid oma ümberkohanemisel uudse kriisi-situatsiooniga. Et nende vägivallale ja valele rajanev süsteem püsima jääks. Et nende vägivallale ja valele rajanevad saavutused ja juhtiv positsioon kaotsi ei läheks. Ja et nad seejuures, olles mänginud meie hirmudel, saaksid meilt vajalikul määral lootuse ja aktiivsuse-energiat - kuid vaid selleks, et seda omaenda süsteemi ja valitseja-positsiooni päästmiseks ära kasutada. Kasutada ära aja võitmiseks uute illusioonide ja pseudo-lahenduste tekitamise kaudu.

Aeg aga tõepoolest ei oota. Võib olla nõus "Vabas Maas" ilmunud RR Volikogu liikme Sulev Valneri lühikese artikliga, kus ta väidab: "Võimalik, et veel mõni kuu tagasi oleks olnud liiga vara manifesteerida Eesti iseseisvust väljapool igasugust impeeriumi. Nüüd aga tundub olevat paras aeg, aga võib-olla isegi viimane aeg."

Just äsja tuli EKK infokeskusse Tallinna sünnitusmajast peaaegu paaniline karje: "Tehke midagi eesti rahva päästmiseks, sest sündivuse vahekord on 5 mitte-eestlast ühe eestlase kohta!"

Mis jääb üle - kas tõesti masendus? See pole vastus. Masendusel on omamoodi põhjendus. Kuid meenutagem Oskar Looritsa sõnu, kes kõneldes masendusest ja eneseusalduse kaotusest, tõdeb samas, et see iseloomustab ju ainult teatavaid inimtüüpe, nagu lootusetult halisejad, käegalööjad, oma naha päästjad ja saatusele alistujad. "Kuid," jätkab ta, "seda tüüpi inimesed ei ole päästnud eestlust minevikus ega päästa meid ka olevikus."

Milline hirm aga valdab meid? Ka seda küsimust tasub tõsiselt analüüsida. Kas hirm tõesti karistuse ees? Üksjagu on see tõsi. Kuid olgem ausad: kas me tõesti usume lõplikku lahendust oma probleemidele tankide või küüditamise kaudu? Küllap ikkagi mitte.

Või on see hoopis hirm iseseisva mõtlemise, tõelisest vabadusest tuleneva vastutuse ees? Kas pole meie hirm sageli õigustus ka meie passiivsusele, kõhklustele?- Nagu hiljaaegu väljendas üks EKKd külastanud mees: Jah, liikumine on vast õige, aga minu jaoks on ta liiga vara. Mina veel ootan, mina allkirja Eesti Kongressi kokkukutsumiseks ei kiirusta andma.

Ja siit edasi - äkki on hirm meile endile millekski vajalik?

Tuleb meelde tuttava vaimuliku mõttekäik: enam kui midagi muud kardame me kellegi või millegi tõelist muutumist. Sest juba teiste käitumine tekitab meie rikutud või harjumuslikule loomusele tõsise ohu. Kui nemad tõeliselt muutuvad, iseseisvuvad oma käitumises, siis pean ka mina muutuma - aga see tähendab, et tuleb vabaneda oma valedest, oma mustusest, argusest ja teomehelikkusest. Ka senistest tugedest, karkudest, millel oleme senises süsteemis ennast püsti ja esirinnas hoidnud.

Tõeline vabanemine hirmust on seotud tõega meist endist, tõe valgusega meie ja meid ümbritseva tegeliku seisundi kohta.

Kas aga sellist vabanemist soovime, kui ka juhus tuleb? See vaimulik meenutas stseeni evangeeliumist: Jeesus küsib pimedalt, kas see tahab nägijaks saada.

järg lk. 7

Pime vastab kõhklematul "Jah!". Kui aga tänapäeval pimedalt või orjastatult küsida sama, kas sageli ei kõla vastuseks hoopis: "Ma tahan saada pimedate brigadiriks!" Seda esmajoones, ja kui natuke nägemist ka tagasi saab, on kõik okey.

Selliste lahendustega me aga paraku kaugele ei jõua. Ja nüüd küsimus: Kas tõepoolest annab hirmu ületada? Kindlasti annab! Hirmu saab ületada teise hirmuga millegi olulisema, tõsisema ja suurema ees. Hirmuga selle ees, et võime kaotada oma kõige väärtuslikumad šansid, minetada moraalse palge, oma isiksuse väärtuse. Totalitaarses süsteemis on vale ja tõe segamine jõudnud sellise astmeni, kus valesid on hakatud võtma tõe pähe ja tõdesid maskeeritud valede pähe. Tulemus on, et hävineb too meie meel, mille abil üldse reaalses maailmas on võimalik orienteeruda. Tulemuseks on meelelaad, et ainult jõud on see, mille varal võib defineerida siin ühiskonnas mõistmist ja tõde. Aga jõu mõju on seotud taas hirmuga.

Hirmust on võimalik vabaneda ka konkreetsete tegevuskavade otsimisega, oma taotluste selge väljaütlemisega, alternatiiv-variantide loomisega. Üheks niisuguseks, seejuures kõige hirmuvabamaks ja rahumeelsemaks demokraatlikuks alternatiiviks on vaieldamatult Eesti Kodanike Komiteede tee, Eesti rahva tuleviku ehitamine meie selgetele enesemääramispõhimõtetele, vankumatule seaduslikule alusele. Üks võimalus hirmu ületada on ka see, et meid selles liikumises saab järjest enam. Ja nagu Solženitsõn oma kirjutises "Elagem valeta" ütles: "Kui nende hulk, kes loobuvad valest ja sellega ka hirmust, kasvab juba kümnete tuhandeteni, siis ei tunne me oma maad enam äragi."

Iseenda registreerimine Eesti Vabariigi kodanikuna on ju ka akt, mille mõju on suunatud hirmu ületamisele. See väljendab soovi Eesti Vabariigi heaks midagi konkreetset teha ja valmisolekut võtta endale vastutus omaenda ja rahva saatuse pärast. Selline tahteakt pühib minema vägivalla ja vale saasta, hirmu vahu, mis on aastakümneid katnud meile eluliselt tähtsaid nõudmisi ja vältinud nende kasutamist meie poolt.

Eile Pärnus tuli rahva ette üks vanem mees ja ütles kõigi nende hirmujuttude peale: "Aga Eesti Vabariik tuleb!" Meil lihtsalt pole alternatiivi. Ajalugu kordub ja kordub ka nüüd. Jälle on tekkinud olukord, nagu seda on kirjeldatud 1918. aasta 24. veebruari iseseisvusmanifestis Sarmaatia lagendikel valitseva korratuse kohta, millele jääb meil reageerida ainult oma sisemise korraga, organiseerumisvõime ja vabadustahtega.

Ja lõpuks: hirmu on võimalik võita positiivsete tunnetega. Hirmu võidab eelkõige armastus. Kui me ar-

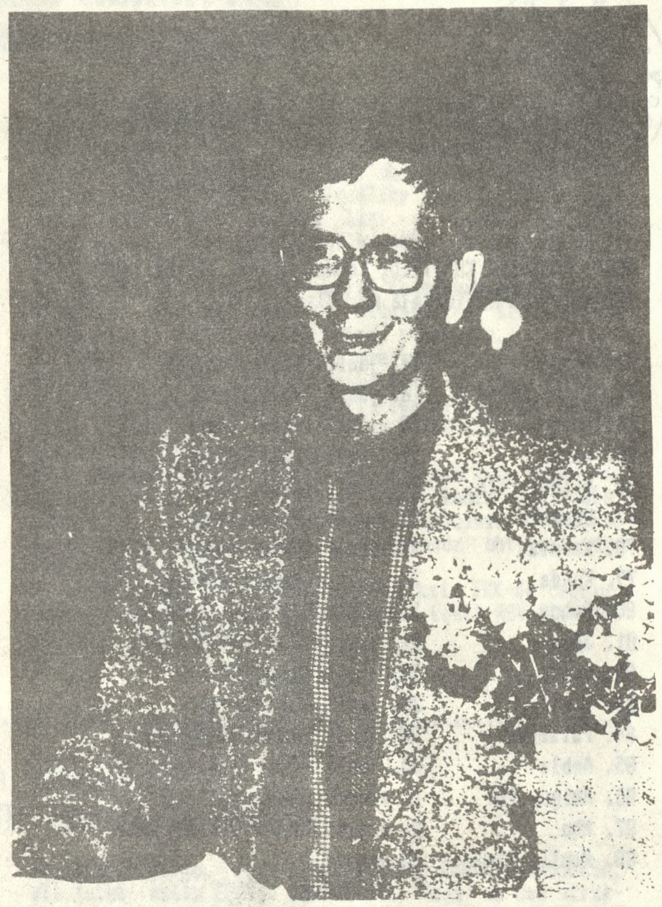

mastame piisavalt oma maad, oma rahvast, kui me tõsiselt valutame südant tema tuleviku pärast, siis oleme kohustatud tegema ka midagi reaalset nende küsimuste lahendamiseks.

Nagu ütleb Gandhi: "Ka vägivallatus kätkeb endas tingimata tõde ja kartmatust, seega hirmu puudust." Nii taandub küsimus praeguses olukorras kõigepealt meie siirusele. "Kui inimene ei peta seda, keda ta armastab," ütleb Gandhi, "ei peta oma rahvast, siis ei ärata ta kartust ka teistes."

^^

ERSP Volikogu seisukoht Rahvarinde algatatud allkirjakogumise kohta

ERSP toetab Rahvarinde poolt esitatud Eesti NSV ülemnõukogu otsuse projekti Eesti Riigivolikogu deklaratsioonist 22. juulist 1940. a. ja selles küsimuses kodanike allkirjade kogumist.

Ühtlasi juhib ERSP tähelepanu asjaolule, et säärase, terve rahva kaasahaaramisele pürgiva aktsiooni algatamine eeldanuks pakutava teksti konsulteerimist teiste ühiskondlike liikumistega, mis võimaldanuks pöördumise eelnevat täpsustamist ja võimalike küsitavuste vältimist.

ERSP on jätkuvalt seisukohal, et Eesti ja NSVL vahekordi sätestab kõige paremini 1920. a. Tartu rahuleping ja et 1940. a. alanud Eesti Vabariigi seadusevastane okupatsioon NSVL poolt tuleb lõpetada. ERSP jagab Rahvarinde seisukohta, et tehtud ülekohus tuleb heastada ja luua enesemääramiseks vajalikud juriidilised ning poliitilised tagatised. Selliste tagatiste hulka peavad tingimata kuuluma NSVL okupatsioonivägede täielik väljaviimine Eesti Vabariigi territooriumilt ja Eesti Vabariigi parlamendi demokraatlikud valimised ÜRO vaatlejate kontrolli all.

Eesti Vabariik on tänaseni de jure kehtiv, kuna okupatsioon ja anneksioon ei lõpeta riigi olemasolu. Kõige loomulikumaks ning nii rahvusvahelise õiguse kui ka praktilise teostatavuse seisukohalt parimaks viisiks Eesti omariikluse taastamisel on tuginedes de jure eksisteerivale Eesti Vabariigile taastada see vabariik ka de facto.

Eesti riikliku iseseisvuse taastamise tõhusaks eeltööks on Eesti Vabariigi kodanike registreerimine ja nende kodanike esinduskogu - Eesti Kongressi kokkukutsumine.

Kutsume Rahvarinnet ja kõiki poliitilisi organisatsioone aktiivselt toetama Eesti Kongressi kokkukutsumist - reaalset sammu Eesti riikliku iseseisvuse taastamiseks.

Vastu võetud ERSP Volikogul 15. juulil 1989

EESTI Kodanike Komiteed

EESTI KODANIKE KOMITEED, loodud alates 12.juulist:
(algus vt. ERSP Teataja nr. 4):

72. Jüri	14. juuli (Tauno Martin)
73. Tondi, Tln	18. juuli (Reet Tobre)
74. Kose	18. juuli (Endel Vähi)
75. Valga	19. juuli (Jaan Ersto)
76. Viimsi, Tln	20. juuli (Kalev Peet)
77. Urvaste	22. juuli (Villu Jürjo)
78. Karula	23. juuli (Kaido Kama)
79. Kunda	23. juuli (Heldor Esperg)
80. Ruhnu	23. juuli (Jüri Reintam)
81. Jõgeva	26. juuli (Liia Linkiene)
82. Kursi	27. juuli (Olev Mõldre)
83. Tartu	28. juuli (Enn Tarto)
84. Palamuse	28. juuli (Aarne Tegelmann)
85. Ambla	30. juuli (Tõnu Linnasmäe)
86. Mõigu, Tln	1. august (Helle Kulbas)
87. Nõo	2. august (Kalle Jürgenson)
88. Kopli, Tln	3. august

17.juulil loodi Stockholmi Eesti Kodanike Komitee, esimees Ülo Ignats.
Loodud on EKK Pariisis, täpsemad andmed puuduvad.

Väljaspool Eestit loodavatel komiteedel palutakse nagu kodumaistelgi teatada EKK loomisest ja valitud liikmetest EKK ASTI infokeskusele.

Sihtannetus EKKdele

EESTI KODANIKE registreerimisel ei toimetata praegu korjandusi, ent paljud kodanikud on soovinud liikumist rahaliselt toetada. Seda on võimalik teha SIHTANNETUSEGA, kandes selle üle Eesti Muinsuskaitse Seltsi arveldusarvele nr 1700131 Elamu-Sotsiaalpanga OV-s. Ülekande vormistamisel palutakse juurde märkida "Sihtannetus EKKle". EKK AST

Ülemaailmse Eesti Kesknõukogu läkitus

ülemaailmne Eesti Kesknõukogu (ÜEKN), kes juba üle 35 aasta esindab väliseestlasi USA-s, Kanadas, Rootsis, Saksamaal, Inglismaal ja Austraalias, tõendab käesolevaga järgmist:

a) kiidame heaks Eesti Kongressi kokkukutsumise Eesti vabaduse taastamise protsessis;

b) anname oma usalduse Kongressi küsimustega asjaajamiseks Eesti Kristlikule Liidule (EKL), Eesti Muinsuskaitse Seltsile (EMS) ja Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Parteile (ERSP);

c) oleme tänulikud, et väliseestlastele võimaldatakse Kongressil hääletamist 7 protsendi üldarvu ulatuses, mida meie aktsepteerime lugupidamisega;

d) väliseestlased lähetavad Kongressile, osaliselt, ka isiklikke esindajaid-hääletajaid, nii palju kui reaalolud seda võimaldavad.

Rahvuslike edusoovide ja tervitustega

Mäido Kari, ÜEKN esimees

Hans Kobin, ÜEKN peasekretär

24. juunil 1989 (Eesti Päevaleht, 12. 07.89)

EKK ASTi nõupidamiselt: T. Velliste, E. Pärnaste, V. Rumessen, H. Sarv, K. Eller, K. Lindi, J. Märss

Eesti Kodanike Komiteede Ajutise Sidetoimkonna avaldus

Eesti NSV ülemnõukogu XI koosseisu XII istungjärgul 24. juulil 1989.a. esines rahvasaadik P.Panfilov üleskutsega mõista hukka "Eesti Kodanike Komiteede loomine Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei, Eesti Maaliidu ja Muinsuskaitse Seltsi ekstremistliku tiiva poolt, pidades seda provokatsiooniliseks, vabariigi poliitilist olukorda destabiliseerivaks aktsiooniks, mille eesmärk on kodanliku korra taastamine Eesti NSV-s."

Eesti Kodanike Komiteid (EKK) süüdistatakse avantürismis, separatismis ja rahvusvaheliste pingete õhutamises.

Sellega seoses oleme volitatud teatama järgmist:

1. Kodanike komiteed tegelevad Eesti Vabariigi kodanike registreerimisega - millist õigust ei saa komiteedele ega kodanikele keelata ükski võim maailmas.
2. Süüdistus rahvustevahelise vaenu õhutamises on alusetu. Eesti Vabariigi kodakondsus tugineb üksnes õiguslikule alusele ega oma mingit seost rahvusega. Registreeritud on suur hulk venelastest Eesti Vabariigi kodanikke, samuti tuhandeid muulasi, kes soovivad tulevikus Eesti Vabariigi kodakondsust.
3. Süüdistus separatismis on mõttetu. Eesti ei saa eralduda sealt, kuhu ta ei kuulu. Eesti Vabariik ei ole kunagi NSV Liitu astunud, vaid on annekteeritud. Seaduslikkuse taastamine Eesti Vabariigi maa-alal on iseenesestmõistetav.
4. Süüdistus avantürismis ja poliitilise olukorra destabiliseerimises on demagoogiline. EKK-de tegevus rajaneb rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud normidel, mille kohaselt Eesti Vabariik on juriidiliselt eksisteeriv riik. Normaalsete õiguslike suhete võimalikult kiire loomine Eesti (samuti Läti ja Leedu) ning NSV Liidu vahel on Euroopa, seega ka meie julgeolekut stabiliseeriv tegur.
5. Süüdistus kodanliku korra taastamises Eestis on ennatlik. Sellise küsimuse otsustamine saab kuuluda üksnes Eesti Vabariigi parlamendi pädevusse.
6. Eesti Maaliit ei ole veel ametlikult lülitunud EKK-de loomisse. Küll on seda teinud Eesti Kristlik Liit.
7. Ei ole olemas Eesti Muinsuskaitse Seltsi ekstremistlikku tiiba. Küll aga on olemas EMS-i volikogu üksmeelne otsus EKK-de loomiseks.
8. Arusaamatused EKK-de olemuse ja eesmärkide suhtes on olnud tingitud veel hiljaaegu nende kohta massiteabevahendites rakendatud tõkestusabinõudest. Autentse teabe raske kättesaadavus on ühiskonda ohtlikult destabiliseeriv tegur.
9. Oleme valmis andma kõikjal selgitusi EKK-de tegevusest ja eesmärkidest - kaasa arvatud Eesti NSV ülemnõukogus ja selle komisjonides.

Tallinnas, 25. juulil 1989

Olev Sild. Tere, Eesti kodanikud ehk ääremärkusi ASTi infotelefonil töötades

Kui 7. juulil raadios "Loominguliste Liitude tunnis" Tunne Kelam minu, so ASTi infotelefoni numbri eetrisse hõikas, oli mu esimene ehmatus suur. Kas tulen vastamistega toime? Kuid esimese õhtuga oli poolehoiuavaldusi EKKde aadressil nii palju, et see andis jõudu juurde. Tuleb ju tõõtuseni vastata küsimusele - Kus saab end registreerida Eesti Vabariigi kodanikuna? Eraldi tahaks esile tuua ühe vanaproua pöördumise, kes erutunud häälel soovis südamest tuleva tervituse kõigile, kes tegelevad komiteedega, ning palus edasi ütelda: ÄRGE JÄÄGE POOLELE TEELE!. Pärast sellist kõnelust tahaks püsti tõusta...

Nädala jooksul tuli juhatada inimesi üle Eesti registreerimispunktidesse ja vastata kõige erinevamatele küsimustele (näiteks - millal hakatakse välja töötama uut pensioniseadust?) ja olla isegi usaldustelefoni rollis. Kokku tuli esimese nädalaga ligi 300 kõnet, millest umbes kolmandik algas tervitustega EKKde aadressil.

Aitäh!

Ja virgutavad olid ka need kaks vihast nõretavat kõnet, kus sain kuulda, et me oma EKKde loomisega planeerime eesti rahva verreuputamist, uue näljaaja esilekutsumist. Sain kuulda, et nemad on "kõrgeima haridusega" (seda rõhutati mõnuga), teavad kõike, aga mina olen nolk ja lollakas. Usaldustelefoni rollis aga oli sagedasein probleem kartus end kodanikuna registreerida.

Miks me kardame olla kodanikud?

Kahjuks on palju selliseid küsimusi, kus ilmneb inimeste peas olev suur segadus. Ei saada aru Rahvarinde eesmärkidest igasugu allkirjade kogumise võistluste korraldamisel ja ka EKKdes kodanike registreerimise otstarbest.

Ausa ja selge üheseltmõistetava info puudus on suur. Segadusse ajab sõnavaht ajakirjanduses, millest teadmistega inimeselgi on raske välja setitada tõde.

Oluline on inimestele üks moment: kas siis, kui ollakse end registreerinud Eesti Vabariigi kodanikuna, ollakse seotud mõne partei, liikumise või organisatsiooniga? Liitumine EKKdega ei ole liitumine poliitilise rühmitusega, vaid loodava EESTI RAHVA ESINDUSEGA, mis tuleb kokku EESTI KONGRESSIL. Tegu on uue struktuuri loomisega, kus igaühel on võimalus kaasa töötada.

üle Eesti on kasutusel mitmeid vorme inimeste registreerimiseks: avalikud registreerimispunktid, majast-majja käimine, suurürituste registreerimine. Oluline on, et kirjapanek toimuks rangelt ASTi juhendite kohaselt - ja siin on olnud mitmeid tõsiseid mõõdalaskmisi, kus registreerijad reglementi meelevaldselt täidavad. Nii jäeti Tallinnas välja andmata registreerimistõendeid, sest parajasti polnud blankette ja kui kodanik hiljem tõendit tahtis, kästi tal end uuesti kirja panna, sest polevat võimalik ta nime täidetud lehtedelt enam otsida. Kaebus selle juhtumi kohta tuli ERSP Teatajale ja saadeti lahendamiseks Tallinna. Komitee, kes registreerib ilma tõendeid andmata, peab tagama tõendite kättetoimetamise tagantjärgi - või pidama tõõs vaheaja, kuni saabuvad tõendid.

Vigu on kuulmise järgi nime üleskirjutamisel, vea avastab tõendi saaja alles hiljem. Registreerijail tuleb paluda, et inimesed oma nime õigekirjutust kohe kontrolliksid ja kui siiski selgub eksitus hiljem, tuleb teha parandus registris ja anda välja uus õige nimega tõend.

Tallinnas on nähtud purjus registreerijat avalikus punktis töötamas.

Keilas keeldus Rahvarinde kohalik aktivist korjamast allkirju Eesti Kongressi toetuse lehele, kuna see polevat kooskõlas Rahvarinde seisukohaga. Registreerimisel on reglement siiski kohustuslik - ja kui seda täitmiseks ei võeta, tuleb registreerimisõigus ära võtta.

Valgas pandi kodakondsuse aluse lahtrisse kirja vaid sugulussuhe, puudu jäi isiku nimi. Töö tuleb ringi teha! Tartus nõudis üks registreerija lisaandmeid. Mitmel pool läheb kaotsi registreerimislehti, neid antakse käest kätte, kuni jäljed kaovad.

Teadmiseks kõigile kodanikele: registreerida on õigus neil, kellel on pildiga varustatud nimeline tõend, mille annab välja EKK. Kõikjal, kus tekib vaid-

järg lk. 10

KAS EKK ON VÕIMUORGAN?

üks levinumaid süüdistusi Eesti Kodanike Komiteede ja Eesti Kongressi vastu on, et nad on või neist saavad alternatiivsed võimuorganid. Võib arvata, et enamasti taoliste süüdistuste kordajad lihtsalt ei tea, mida nad räägivad, ei tea, mida mõiste "võimuorgan" tähendab. Sedalaadi hüsteeriliste süüdistuste diplomeeritud algatajaid tuleb siiski kahtlustada teadlikus sõna valesti kasutamises.

Poliitiliste terminitera on sõnadel "võim" ja "võimuorgan" väga kindel tähendus ja neid ei saa kasutada ükskõik kuidas.

Mida siis tähendab sõna "võimuorgan"?

Demokraatlik riigi teooria tunnistab võimude lahususe põhimõtet: eraldi on seadusandlik võim, täidesaatev võim ja kohtuvõim ning vastavalt siis ka nende võimude organid. Kõige tavalisemalt puutub kodanik nendest kolmest kokku täidesaatva võimuga. Sellepärast on kogu maailmas kombeks, kui ei taheta just rõhutada või vahet teha, jätta epiteet "täidesaatev" ära ja rääkida lihtsalt "võimust". Teiste kahe võimuliigi puhul tavaliselt öeldakse välja, et tegemist on "seadusandliku" või "kohtuvõimuga".

Diktatuuririigis nagu Nõukogude Liidus võimud muidugi lahutatud ei ole. Kuidas ka ei oleks nimeliselt ja väliselt, tegelikult on kõik kolm võimuliiki - seadusandlik, täidesaatev ja kohtuvõim - ühendatud kommunistliku partei tipporganite kätte.

Siin kerkib meie ette keeruline olukord, et võimuorganid ei ole hoopiski need organid, mis seda nime kannavad, vaid hoopis teised, mis üldse formaalselt ei kannagi võimuorgani nime, kuid sisuliselt seda siiski on. Teeme siinkohal väikese möönduse, et tegelikkuses ja eriti viimasel ajal on pilt natuke keerulisem ja segasem.

üksköik, kas võim on demokraatlikku päritolu või ei, kas ta on õiguspärane või ei, iga võim kehtestab norme ja langetab üksikotsuseid ning annab korraldusi ja käske nende teostamiseks.

Aga käsu ja korralduse liike on väga palju - me käsutame kodus oma lapsi, kirik ütleb oma kümme käsku jne.

Mis on see põhitunnus, mille järgi tunneme ära, et tegu on riigivõimu käskude ja normidega?

See põhitunnus on: suutlikkus käsu täitmisest tõrkujat täitmisele sundida. Ja seda, kes käsule ikkagi ei allu, selle eest karistada.

Erinevus õigusriigi ja vägivallariigi vahel läheb selles, kes, kuna, milliste reeglite järgi ja kuidas kasutab seda suutlikkust sundida ja karistada.

Kui väidetakse, et Eesti Kodanike Komiteed on alternatiivsed võimuorganid, siis peame kõigepealt küsima: kas EKKdel on võimalused või vahendid ükskõik keda mingit oma otsust täitma sundida. Aus vastus peaks tulema eitav. Samuti ei ole sellist võimu neil ka tulevikus paistmas, ei ole mingeid märke arengust selles suunas. Samamoodi ei saa sellist võimu olla Eesti Kongressil. Seega on jutud alternatiivsetest võimuorganitest kas mõttetus või pahatahtlikkus.

Psühholoogiliselt võiks asja seletada muidugi kommunistide eneste omaaegse võimuletuleku kogemused, kui nad seadusetuse, vägivalla ja terroriga lõid oma võimuorganid. Võib olla viirastub mõnes omaenda ajalugu paremini tundvas peas kahtlus, et niikuinii tahavad kõik teised koopeerida nende 1917. aastat. Selliste vaevuste korral võib muidugi soovitada tohtri poole pöörduda.

See, et ei Kodanike Komiteed ega Eesti Kongress ei ole võimuorganid, ei tähenda muidugi, et neil üldse mingit tähendust ega võimu olla ei saa. Kõigepealt, olles õiguspärased, võivad nad kaasa aidata Eesti Vabariigi õiguspäraste võimuorganite taastamisele.

Peale selle võib olla mitut teist liiki võimu, näiteks moraalne võim, autoriteedi võim, see kõik aga saab juba olenema sellest, kes neisse valitakse keile poolt ja mida seal tehakse.

Jüri Adams

^^

SÕJALENNUKITE MÜRA TARTUS

4. juulil 1989 õhtul mõõdeti Tartus sõjaväelennukite müra. Mõõtmist teostasid Vabariiklik Sanitaarepidemoloogiajaam, Tartu Sanepidjaam, Tartu Looduskaitse Valitsus, Eesti Roheline Liikumine koos lennuvälja esindajatega.

Mõõtmine oli sõjaväelastega eelnevalt kooskõlastatud ja sellel õhtul pidi toimuma tavaline lennuseeria. Paraku ilmesid üllatused. Juba päevasel nõupidamisel sõjaväelastega selgus, et õhtul reaktiivlennukid küll stardivad, kuid ei jää siia maale lendama, vaid siirduvad kuhugi kaugemale. See üllatus ei jäänud ainsaks. Startisid vaid pooled lubatud lennukitest, ülejäänud startisid öösel, kui müra mõõtmine oli juba lõpetatud.

Siiski mõõdeti müra linnas neljas punktis ja igal pool ületas müra tugevus sanitaarnorme.

Kella 21 - 22 vahel mõõdeti kõige tugevam müra Raadi mõisa territooriumil, kus see lennukite startimisel ulatus 108 detsibellini. See tähendab 33 detsibellilist sanitaarnormi ületamist, ehk teisisõnu ligikaudu 45 kordset ületamist. See tulemus tekitab peale kõige muu veel kahtluse, kas Raadi mõisa restaureerimine saab olla kestev.

Müra tugevus ületas sanitaarnormi ka Adra tänavas ja Kaunase puiestee nr. 11 maja ees. Viimases ületas müra maksimaalse öösel lubatava tugevuse 11 detsibelliga ehk 3,5 korda, lubatava öise ekvivalenttaseme 14 detsibelliga ehk 5 korda. Sanepidjaama arstide hinnangul on elamine sellises müras tervistkahjustav.

Eriti tekitab mõõtjates ärevust tugev sanitaarnormi ületamine linna sünnitusmaja piirkonnas.

Rohelise liikumise aktivistide andmetel J. Adams

^^^

lehekülјelt 9

lusi ja pretensioone lehtede täitmisel või tehakse seda valesti, jätke meelde vaidlusaluse lehe number ja küsige registreerijalt tõendit. On juhuseid, kus registreerimisõigus on tühistatud, tõend annulleeritud, samuti on tulnud täidetud lehti ringi teha. Laitmatu ei ole ka registreerimiskeskuste töö: Tallinnas on segi aetud lehtede numeratsioon, antud piirkondadele vale maakonna lehti jne. Kontroll ja juhendamine peaks olema tunduvalt tõhusam.

On vale end hajameelsusest või tõendite kogumise kirest ajendatuna registreerida mitu korda. Kuna aga kõik registreerimislehed lähevad arvutitöötlusse, toob masin hiljem välja topelt kirjapanekud, mis tühistatakse.

Ei saa aga unustada, et registreerimine käib üle Eesti sadade inimeste hea tahte ja vaba aja arvel üsna algeliste vahenditega. Kuid kord tuleb aeg, kus sinisekirjaline kodanikutõend pannakse seinale klaasi alla!

Infotelefonil töötades on tunda veel üht ohtlikku tendentsi. Tekitab kõhedust see entusiastlike vanemate prouade armee, kes lausa nõuavad paberit, kuhu veel saaks alla kirjutada. Kuhu? Milleks? - ükskõik kuhu, andke vaid siia, kõik ju kirjutavad, meie tahame ka! Kodanikuks registreerimine peab olema läbimõeldud samm ja tõsise otsuse tulemus. Kodanik olla on ajada selg peremehena sirgu oma isade maal.

Jään valvesse telefoni juurde. Helistage ja rääkige, mis toimub Teie kodukandis, on Teil midagi ASTile edasi öelda. Iga kriitiline märkus ja hea sõna on teretulnud. Helistage ASTi infotelefonil - 492 460!

Siira lugupidamisega -

Olev Sild

P.S. üks laps helistas ja küsis, kas tema ka kodanik on. Isad-emad, mida vastate oma lastele?

SÕJAVÄETEENISTUSEST KEELDUMISE EEST KOHTU ALLA

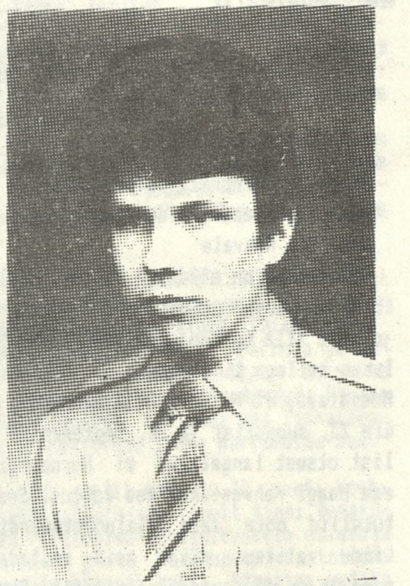

Põlva noormees ERKKI LUIK, kes 28. juunil 1989. a. kirjutas keelduva avalduse teenimast Nõukogude Armees, on antud kohtu alla. */E. Luige kohta võib lähemalt lugeda ERSP Teatajast nr. 7/8/.* Eeluurimine lõpetati 24. juulil ja Põlva Rajooni Rahvakohtu istung E. Luige kriminaalasjas on määratud 22. augustile 1989 algusega kell 9.00.

Põlva Rajooni Prokuratuuri uurija A. Luur on 25. juuni 1989 kuupäeva kandvasse süüdistuskokkuvõttesse kirja pannud järgmist: *"... Luik, Erkki Lembitu p. süüdistatakse selles, et tema kutsealusena olles tunnistatud 24. 04. 1989.a. arstliku komisjoni poolt kõlbulikuks sõjaväe tegevteenistuseks ja saades 19. 06. 1989.a. Põlva Rajooni Sõjakomissariaadist kutse ilmuda 22. 06. 1989.a. kella 06.00-ks kogunemispunkti sõjaväe tegevteenistusse minekuks, keeldus kutsele alla kirjutamast teatades, et tema keeldub sõjaväe tegevteenistusse minekust, kuna Nõukogude Armee on tema arvates end komprometeerinud ja kogunemispunkti ei ilmunud.*

Seega Luik, Erkki Lembitu p. hoidudes kõrvale järjekordsest sõjaväe tegevteenistusse kutsumisest, pani toime ENSV KrK par. 78 lg.1 järgi kvalifitseeritava kuriteo."

Süüdistuskokkuvõttest saame teada, et peale E. Luige on kohtuistungile kutsutud järgmised isikud:

Tunnistajad - Maask, Heino Eduardi p. (eluk. Põlva, Uus t. 9-20), kelle ütlustega tõendatakse, et E. Luik keeldus sõjakomissariaadis kutset vastu võtmast ja sellele alla kirjutamast.

- Anipai, Vello Ivani p. (eluk. Võru raj., Sõmerpalu k/n, Osula), kelle ütlustega tõendatakse, et E. Luik keeldus sõjakomissariaadi töötaja poolt antud kutset vastu võtmast ja sellele alla kirjutamast.

- Luik, Lembit Juhani p. (eluk. Põlva, Savi t. 2-46), kelle ütlustega tõendatakse, et tema poeg E. Luik keeldub sõjaväe tegevteenistusse minemast, kuna olukord sõjaväes on väga halb.

ühiskondliku kaitsjana esineb kohtus Rõuge sovhoosi peamehhaanik Ants Lauk (eluk. Võru raj. Rõuge k/n).

Töökohast anti E. Luigele positiivne iseloomustus.

12. juulil võeti E. Luigelt allkiri elukohast mitteiahkumise kohta.

Põlva Rajooni Rahvakohtul on kogemusi sellelaadsete asjadega. 17. novembril 1987. a. mõisteti väljasõiduistungil Räpinas kohtunik Jaaska eesistumisel Räpina noormehe Andrus Altpere sõjaväeteenistusest keeldumise eest usulistel põhjustel üheks aastaks ja 6 kuuks vangi. Siis olid selliste kohtuasjade vaikseks äratoimetamiseks ajad soodsad. Liiatigi võtsid A. Altpere ja tema sugulased asja fataalselt ega olnud huvitatud avalikustamisest. Seetõttu sai kohtulik arveteõiendamine laiema üldsuse jaoks teatavaks alles tagantjärele.

E. Luige juhtumit enam maha vaikida ei ole võimalik. ENSV kohtuvõimud astudavad riskantse sammu, algatades praeguste sõjaväe-vastaste meeleolude kiuste kriminaalasja sõjaväeteenistusest keelduja vastu. Samas on silmnähtav justiitsorganite närviline käitumine, millest võib järeldada, et neile avaldatakse kusagilt tugevat survet. Millega veel seletada kriminaalasja ülikiiret vormistamist? Teiselt poolt on selgelt tunnetatav Eesti avalikkuse teravdatud huvi kõige armeeteenistusega seotuga. Selles osas on tänuväärset tööd teinud meie noortelehe ajakirjanikud. Ja kuigi seni-avaldatu on piirdunud Nõukogude sõjaväes vohava terrori ja korralageduse paljastamisega, võib Põlva kohtuprotsess saada kaalukeeleks, kas sõjaväeteenistusest keeldujate probleem jõuab suuretiraažiliste väljaannete veergudele või jääb ta seal endiselt häbelikult mahavaikitud teemaks.

ühtlasi annab E. Luige kohtuasi vastuse küsimusele kas teel õigusriigi poole jätkatakse ikkagi aastaid kestnud praktikat õiendada kohtulikult arveid inimeste patsifismi eest, või leitakse lahendusi, mis vastavad tsiviliseeritud elunormidele. Kaalul on väga palju.

Viktor Niitsoo

ERKKI LUIGE üle peetava kohtuprotsessi ajal piketeeritakse kohtumaja. Aktsioonide kohta saab infot Põlvast (üllar Varik, tel. 97 512) ja Tartust (Viktor Niitsoo, tel. 31 479). Erkki Luigega saab kontakti Põlvas, Savi t. 2-46, tel. 92 789.

E. Luige kaitseks on koostatud järgmisi proteste: 5. juulil pöördusid ENSV valitsuse, ülemnõukogu saadikute, vabariiklike ja rajooni õiguskaitse- ja justiitsorganite ning ENSV ja rajooni sõjakomissariaatide poole 7 Tartu liikumiste esindajat, kes taotlesid E. Luige süüasja kohest lõpetamist humaansetel kaalutlustel, alternatiivse tööteenistuse seaduse väljatöötamist ning vangistuses viibivate sundteenistusest keeldunud noormeeste vabastamist */vt. ERSP Teataja 7/8/.* Nimetatud kirjaga on liitunud 14 liikumist Tallinna Koostöötoimkonnast. Samadele adressaatidele ning lisaks Põlva rajooni täitevkomiteele tegid samasisulise avalduse Põlva ERSP, Kavilda Muinsuskaitseklubi ja Põlva Kristliku Liidu esindajad, juhtides tähelepanu, et Eesti Vabariigi kodanike värbamine Eestit okupeeriva riigi armeesse on vastuolus rahvusvahelise õigusega.

^^^

Lennar Liloveri juhtum

"Tubli poiss, et ei kaevanud!"

Tartust pärit, aasta EPAs õppinud Lennar Lilover teenis sundaega nõukogude armees Iževskis asuvas ehitusväeosas. Kuigi Lennar on tugeva kehaehitusega (tegelenud maadlusega), kannatas ta pidevalt mõnitamise all. NSV Liidu lõunavabariikidest pärit ajateenijad sõimasid teda fašistiks ja natsionalistiks, millega õigustati ka tema asjade pidevat äravõtmist. Poisi enda silma all põletati ära kodust saadetud kirjad ja ajalehed, kuna need olevat "fašistlike tähtedega kirjutatud".

Lennari enda palvel viidi ta eelmise aasta oktoobris üle Votkinskisse (50 km Iževskist), kus teenis ka 7 kaasmaalast (praegu juba vähem). Olukord Votkinskis ei paista olevat parem.

Lennari ema on saatnud kirju ENSV sõjakomissarile, NSVL kaitseministrile ja NSVL sõjaväeprokuratuuri, mille tulemusena Sverdlovski sõjaväeringonna prokurör saatis kõrged komisjonid Votkinski väeossa nr. 43152. Vestluses prokuratuuris kaebas Lennar raske teenistuse üle, kuid üleviimist teise väeossa ei nõudnud. Pärast seda kutsuti ta terve väeosa ette ja kiideti: "Tubli poiss, et prokurörile välja ei rääkinud!"

Lennar Liloveri sundajateenistus jätkub. See on vaimselt ja füüsiliselt koormav: öösiti aetakse kotte tassima ja magada ei saa ka päeval. Oma asju on ta sunnitud varjama teistest rahvusest sõprade juures.

Mart Orav

^^

Sõltumatute infokeskuste teateil algas Vilniuses 3. augustil 1989 (Leedu Nõukogude Liitu vastuvõtmise aastapäev) omapärane aktsioon: üle 60 Leedu kodaniku viisid Leedu NSV Sõjakomissariaati ära oma sõjaväepiletid, lisades, et sellega loevad nad oma suhted okupatsiooniarmeega lõpetatuks. Eeskuju hakkasid järgmistel päevadel järgima teised. Võimude reaktsiooni kohta veel teateid ei ole.

LÄKITUS

Ameerika ühendriikide Presidendile
Ameerika ühendriikide Kongressile
Ameerika Rahvale

50 aastat on möödunud ajast, mil inimkonna ajaloo kõige verisemad diktaatorid - Hitler ja Stalin - kirjutasid alla Euroopa huvisfäärideks jagamise lepingule, luues sellega tingimused II Maailmasõja alustamiseks. Meenutame, et Hitleri-Stalini pakti ja salaprotokollide üle 23. augustist ja 28. septembrist 1939 pole poliitilist otsust langetatud ei Nürnbergi Tribunalil, ÜROs ega Haagi rahvusvahelises kohtus. See pakt ja salaprotokollid pole vaid ajaloodokumendid, nagu Nõukogude Liidu valitsus püüab neid esitada. Nende tegelikud tagajärjed määravad ära mitmete Euroopa rahvaste saatuse kuni tänase päevani.

Selle pakti raames okupeeris ja annekteeris Nõukogude Liit agressiooni tulemusena Balti riigid, rikkudes seega kõiki nimetatud riikidega sõlmitud lepinguid. Nendest sündmustest tulenevalt ja paraku ka juhtivate Lääne demokraatiate nõusolekul kujunes välja olukord, kus Balti riigid on ainsad Euroopa maad, kes II Maailmasõja tulemusel kaotasid oma rahvusliku suveräniteedi ning muutusid Nõukogude impeeriumi provintsideks. Metropoli koloniaalpoliitika on laastanud nende maade majanduse, ökoloogia, demograafia, kultuuri, haridussüsteemi. Balti riikides teostatakse halastamatut venestuspoliitikat, mis on võrdsustatav genotsiidiga.

Härra President,

tunnustades ning tänuga ära märkides Teie pöördumist ikestatud rahvaste pole, palume Teil jätkata Balti riikide vägivaldse okupeerimise mittetunnustamise poliitikat. Võttes arvesse USA ja isiklikult Teie juhtivat osa maailmas, avaldame lootust, et Te leiate võimaluse Balti riikide ebaseadusliku okupeerimise küsimuse tõstatamiseks rahvusvahelistel foorumitel ja suhtlemisel Nõukogude Liidu juhtidega. Me loodame, et Teie osalemine Balti riikide ja rahvaste saatuses üha suureneb.

Jumal õnnistagu Teid!
Jumal õnnistagu Ameerikat!

Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei
Läti Rahvusliku Sõltumatuse Liikumine
Leedu Sõltumatuse Liit

Riia, 16. juuli 1989

^^

Uudiseid impeeriumist

/NSVL Sõltumatute ajakirjanike a/ü infoleht/

NOVOSIBIRSK (teatab A.Kretinin). 18. juulil sattus rajooni parteiaktivistide kätte Novosibirski linna NLKP Lenini Rajoonikomitee poolt allakirjutatud kummaline dokument. Selles jaotatakse mitteformaalid kolme rühma: "prosotsiaalsed" - nendesse on anonüümsed autorid kandnud Afganistanist naasnud sõjaväelasi ja ökoloogilisi rühmitusi; asotsiaalsed - punkarid ja rokkarid, ning ühiskonnavastased (antisotsiaalsed) - Demokraatlik Liit, "Pamjat" jt. nagu neid iseloomustatakse: "ühiskonnavastased ja huligaansed rühmitused, kes tegelevad enesekindlustamisega teiste arvel". Kõige huvitavam on selle dokumendi viimane lõik, mis sisaldab üleskutse teatada partei rajonikomiteesse rajooni ettevõtetes töötavate mitteformaalide nimed ja muud andmed, samuti andmed nende tegevuse vormidest ja meetoditest, mõju ulatusest töökollektiivis. /Meenutame, et veebruaris oli samasugune ringkiri käigus Lätis. - Toim./

DONETSK (teatab J.Katnikova). Nõukogude massiteabevahendid valgustavad kaevurite streiki ebatäielikult ja mitteobjektiivselt. Näiteks ei kõnelda mitte midagi konkreetselt kaevurite sotsiaal-majanduslikest nõudmistest. Need on järgmised: "Tõsta töötasu, arvestades tööd öisel ajal, arvestada aega, mis kulub sõiduks töökohta ja tagasi (mõningatel juhtudel kulub selleks 2 tundi), suurendada puhkepäevade hulka, elektrifitseerida Donbassi asulad, viia Donbass üle toiduainetega ja tööstuskaupadega varustamise esimesse kategooriasse, anda kaevanduses töötavatele naistele tasuline 3-aastane puhkus laste eest hoolitsemiseks jne. " - kokku 41 punkti. Kaevandused on miilitsatest ja ümber piiratud ja linna on sisse toodud sõjaväeosad. Streikijate sekka ilmub pidevalt provokaatoreid - isikud, kes väidavad, et nad on "Narodnõi Ruhhi" esindajad. Nad püüavad õhutada rahvustevahelist vihavaenu ja kannavad kolmikhargi kujulist rinnamärki (Ukraina taassünni sümbol). Streikijad on veendunud, et rahvuste vaheliste kokkupõrgete esilekutsumise katsed on võimude poolt inspireeritud.

KERTS (teatab V. Lankovski). 20. juulil kell 9 alustasid linna keskväljakul Ristija Johannese kiriku müüride juures näljastreiki registreeritud õigeusu koguduse usklikud. Nad kinnitasid kirikumüürile plakatid nõudega tagastada neile rüvetatud kirikuhoone. Võitlus Ristija Johannese kiriku pärast, mis suleti 30ndatel aastatel, kestab juba 2 aastat. Ometigi ei taha linna täitevkomitee kirikut tagastada. Usklikud koguvad allkirju, pöördudes tsiviilvõimude poole taotlusega pühakoda tagastada. Allkirju on kogunenud umbes 400. Väljakut valvavad pidevalt miilitsad.

DNEPROPETROVSK. 10. juulil võeti Javornitski-nimelise Seltsi "Ukrainska Nova" koosolekul, kus osalesid Ukraina Rahvusliku Liikumise ja ühingu "Memoriaal" esindajad, vastu pöördumine NSVL ülemnõukogu ja Ukraina NSV ÜN poole, milles muuhulgas kõneldakse sellest, et paljud ukrainlased peavad Poltaava lahingut, mille 280. aastapäeva tähistati 6. juulil, rahvuslikuks tragöödiaks. Just Poltaava lahingu tulemusel jäi Ukraina ilma oma autonoomiast, mis oli ette nähtud Pereslavski kokkuleppega. Selle tähistamiseks tuli 5-6. juulil Poltaavasse kokku elanikke Ukraina igast kandist. Linnavõimud otsustasid aga linna mitte kedagi lasta. Juba mõni päev enne pidustusi hakati linnas levitama provokatsioonilisi kuuldusi, et 6. juulil hakatakse mitteukrainlasi peksma ja selleks saabuvad linna natsionalistidest löömamehed. Selle tulemusel moodustati tehastes ja ettevõtetes nn. töölissalgad, kes olid kutsutud

järg lk. 13

NÕUKOGUDE IMPEERIUMIST lehekõljelt 12

linna kaitsma "natsionalistide" pealetungi eest. Kehtestati sõjaseisukord. Poltaavas elunevad Ukraina RR ja Ukraina Helsinki Liidu aktivistid olid faktiliselt koduarestis. 6-9 juulini peeti kinni ja küüditati ära ilma igasugfuse aluseta arvukad kälalisterühmad Lvovist, Dnepropetrovskist ja Harkovist.

MOSKVA, 10. juuli. Pressikonverentsil Moskva Kinokesluses vastas Poola Sõltumatu Ametiühingu "Solidaarsus" nõunik Adam Michniek küsimustele kuidas "Solidaarsus" jõudis dialoogini Poola valitsusega. Michniek vastas: "Oleme kogu aeg pakkunud Poola valitsusele dialoogi, partei aga nimetas meid Ameerika spioonideks ning kinnitas pealegi, et meid polevat üldse olemas. See kestis niikaua kuni möödunud astal puhkes kaks streigilainet. Pärast seda on valitsuse positsioon järsult muutunud."

TUVA ANSV (teatab A. Popovitš). Viimasel ajal on suurenenud põliselanike ebasõbralik suhtumine venelastesse. Ažai looduskaitsealal on täheldatud mitmeid juhtumeid, kus vene turistid on kohalikelt elanikelt peksa saanud.

KARAGANDA (Kasahhi, teatab A. Ikonnikov). 22. juulil läksid streikivad kaevurid tööle. Enamiku Streigikomitee nõudmisi (komiteed juhatab P. Šlegol) lubas valitsuskomisjon täita. Kasahstani KP KK sekretär Pazarbajev, NSVL MN esimehe asetäitja Doguzijev hindasid streiki seisakuaja tagajärjeks. Kaevuritele lubati 12 päeva lisapuhkust, mis on neile 1974. aastast ette nähtud. Koondise "Karaganda Ugol" juhtkond varjas neid soodustusi varem kaevurite eest. Linnale on lubatud täiendavalt saata 12 tuhat tonni liha, tõsta küsimus ökoloogilisest olukorrast. Küsimus rahalisest kompensatsioonist ja lähenduses oleva Semipalatinski tumapolügooni likvideerimisest lahendatakse lähemal ajal.

SEMIPALATINSK (Kasahstan, A. Ikonnikov). 22. juulil oli "Leninskaja Smena" esiküljel I. Šahnovitši väike artikkel "Ilma märketa "salajane"", mis oli pühendatud Semipalatinskis 17-19. juulil toimunud teaduslik-praktilise konverentsi "Elanikkonna tervis ja ökoloogiline olukord Semipalatinski rajoonis" tulemustele. 21. juuli õhtul, kui number oli koostatud, pidas tsensuur ajalehe kinni umbes 2 tundi. Glavliti töötajad helistasid MN esimehe asetäitjale ja kõrvaldasid 22 rida. Ajaleht ilmus ilma lõiguta Moskvast tagasisaadetud lihapartii veterinaarekspertiisi kohta: "Moskva jaoks kõrgenenud radiatsioni astmega liha saadetakse tagasi vorstitoodete valmistamiseks."

PAVLOGRAD (N. Kulaga). 22. juulil loeti streikivate kaevurite miitingul ette Kuzbassi regionaalse streigikomitee ja NLKP KK, NSVL MN ja ÜAÜKN komisjonmi kokkuleppe tekst, mis koosnes 17 punktist. Streikijad otsustasid streiki jätkata, kuni võetakse vastu analoogilised kokkulepped Lääne-Donbassi kohta. Ajalehelt "Trud" nõuti telegrammi teel õienduse avaldamist 21. juuli ajalehes ilmunud teate kohta, nagu olkeks streik katkestatud. Streigikomitee saatis esindajad Donetskisse kohtumiseks valitsuskomisjoniga, samuti koordineeriva regionaalse streigikomitee loomisele. Teatati, et on loodud 60 inimesest koosnev erirühm, kes kontrollib kaevanduste masinate ja mehhanismide korrasolekut.

SIMFEROOPOL. 19. juulil saatis Krimmi ühiskondlike organisatsioonide Koordineeriva Nõukogu liige Konstantin Dedug Moskvasse Gorbatšovile telegrammi, milles öeldakse: "10. juulil anti linna TK esimehele Krimmi ÜOLN poolt järgmise sisuga nõudmine: "Seoses Fergana tragöödiaga, mis on kurit-..liku rahvuspoliitika jätkamise otsene tagajärg, peab nõukogu vajalikuks pöörduda Teie poole järgmiste nõudmistega: 1. Oblasti TK otsusega viivitamatult panna seisma ümberasujate vastuvõtmine maa ükskõik missugusest rajoonist, kuni pole täielikult rahuldatud krimmi tatarlaste nõuded neile elmaispinna ja töö andmisest maarajoonides; 2. anda elamispinda krimmitatari rahvusest ümberasujatele; 3. moodustada komisjon, millesse kutsutakse ühiskjondlike organisatsioonide esindajad, kaasa arvatud krimmitatarlaste initsiativgrupid, et leida võimalusi küüditamise tagajärgede likvideerimiseks lähemal ajal. Komisjonile panna lisaülesandena kohustus viia läbi rahvaste vahelise vaenu ja kõikvõimalike provokatsioonide faktide uurimine krimmitatari rahva vastu.

Oblasti TK ignoreerib meie nõudmisi. Põgenikud on siiamaani vastu võtmata ja tööle rakendamata. Kuulutame välja näljastreigi kuni selle nõudmise täieliku rahuldamiseni. Genotsiidile tuleb teha lõpp. Konstantin Deduž, Simferoopol."

ORDZONIKIDZE. (Osseetia) 23. juulil toimus Tšermeni maanteel ingušside sanktsioneerimata miiting (umbes 3000 in.), mille läbiviimiseks ei teinud võimud takistusi. Ingušsid soovisid tšetšeenidest eralduda ja rajada oma Inguši Autonoomse Vabariigi, milleks on neile vaja maad. Tehti teatavaks ettepanek pöörduda Põhja-Osseetia võimude poole palvega eraldada osa linnalähedasest rajoonist ja Ordžonikidze linna paremkalda-osa.

PAVLOGRAD (Donbass). 22. juulil kell 20.30 peeti keskväljakul KGB ja miilitsatöötajate poolt kinni Dnepropetrosvki rahvusliku liikumise pressikeskuse esindaja Nikolai Kulaga, kes oli 4 päeva kogunud informatsiooni Lääne-Donbassi kaevurite streigi kohta, tõmmates endale võimude tähelepanu. Ta viidi Pavlogradi TK hoonesse, protestist hoolimata otsiti läbi. Osa võtsid 12 isikut, protokolli ei koostatud. Võeti ära fotoaparaat, magnetofon, ülevaade 4 päeva sündmustest Pavlogradis jms. Kulaga nõudel ilmutati film, helilindid kuulati läbi ja tagastati seejärel. Ähvardades Kulagat laimava info levitamise süüdistusega, nõuti talt vastust: "Kus paikneb teie kirjutusmasin?" üks miilitsaist väitis, et on aeg võtta võim miilitsa ja sõjaväe kätte, sest perestroikameelne juhtkond on viinud maa krahhini. Kulaga vabastati 23. juulil kell 1.

GORKI. 20. juulil toimus siin aatomielektrijaama vastane protestimiiting.

VILNIUS. 2. juunil 1989. a. toimus klubis "Gloobus" uue partei asutamine, mille nimeks on "Leedu Humanismi ja Progressi Partei". Kontakti saab võtta aadressil: 232001 Vilnius, Mikolaicio-Putino tn 5, "Gloobus".

7. juulil toimus enamiku Leedu poliitiliste organisatsioonide nõupidamine. Osa võtsid: "Sajudis", Leedu Demokraatlik Partei, Leedu Vabadusliiga, Leedu Sotsiaaldemokraatlik Partei, kristlikud demokraadid, Leedu Töölisliit, "Helsingi grupp", Poliitiliste Vangide Päästekomitee, Leedu Noborsoo Rahvusliit. Vastuõetud deklaratsioonides märgitakse, et kõiki nimetatud organisatsioone ühendab püüdlus iseseisva Leedu poole. Moodustati konsultatiivnõukogu tegevuse koordineerimiseks valimiseelsel perioodil.

MOSKVA. 6. juulil toimus konverentsi "KGB ja perestroika" organiseeriva komitee esimene koosistumine. Sellest võtsid osa õiguskaitsjad J. Kisseljov, A. Mironov, A. Smirnov. Konverents toimub k.a. septembri esimesel dekaadil. Sinna kutsutakse KGB töötajaid, rahvasaadikuid, teisi ametiisikuid, kes on seotud konverentsil arutatavate probleemidega.

^^

LÜHIDALT

Stockholmist telefonitsi saabunud teateil ei antud sissesõiduviisat Eestisse JÜRI ESTAMILE, kes lootis osaleda kultuuriüritustel Saaremaal. Viisast keeldumise põhjust ei nimetatud.

Stockholmi teateil ei olnud võimalik saada telefoniühendust Tallinnaga neil päevil, kui Tallinnas toimusid internatside streigid: Stockholmi telefonikeskjaamast väideti, et Tallinnas ei võetud signaale vastu.

Telefoniühendus jäi saamata ka Põlvaga, kui Jüri Estam püüdis astuda kontakti Erkki Luigega. Tallinna telefonikeskjaamast väideti, et Põlva number ei vasta. Hilisemal pärimisel öeldi Põlva keskjaamast, et Stockholmi kõnet pole Põlvasse üldse ühendada püütudki.

Ülemaailmseid eesti noorte päevad

Jutuajamine Tiit Pruuliga

Tänavu suvel toimus Eestis üritusteprogramm üldnimega "I Ülemaailmsed Eesti Noorte Päevad". Kitsamas mõttes oli tegemist ajavahemikuga pidulikust avamisest 8. juunil piduliku lõpetamiseni 16. juunil, mille kestel oli osalejaile planeeritud võimalusi võtta osa mitmesajast erinevast üritusest ja väljasõidust mööda Eestit.

Laiemas mõttes on sama üritus vaadeldav kulgevana läbi terve suve, sest külalistele jagatud programmid reklaamisid osavõtuvõimalusi veel ka 23. augustist- "musta lindi päevast" - ja veelgi edasi - festivalist "Eestimaa laul 89" 8.-10. septembril Tallinnas.

Suveprogrammi üheks haruks oli 19.-25. juuniks Käärikule planeeritud Metsaülikool, täpsema nimetusega Looneliitude Kultuuriõukogu ja Metsaülikooli (Rootsis) ühine suveseminar. See jäi küll kavandatust paar päeva lühemaks, sest peale tuli Võidupüha aegsete sündmuste laviin, mis kulmineerus K. Pätsi mälestussamba avamisega Tahkuranna.

Noortepäevade eelreklaam 11. veebruari "Noorte Hääles" kõlas nii: "kasutage lihtsat võimalust oma sugulaste ja tuttavate Eestisse kutsumiseks, te pääsete kõigi dokumentide vormistamisest." Kutsuja pidi täitma "külaliskaardi", selle alusel sai kutsutav lihtsustatud korras sissesõiduviisa.

7. juuni "Noorte Hääl" informeerib, et sooviavaldusi on olnud 1400, järgmise päeva "Õhtulehest" on lugeda: "ürituse sponsor on Eesti Töökollektiivide Liit (1100 ettevõtet), saabunud elavad kodudes."

ERSP "Teataja" toimetuse liige Jüri Adams vestles ajakirjanik Tiit Pruuliga, kes suure osa suvest osales Välis-Eesti külaliste vastuvõtmisel ja saatmisel.

J. Adams. Kas sinu arvates ürituse nimi - ülemaailmsed Eesti Noorte Päevad - ja ürituse sisu käisid kokku?

T. Pruuli. Kui rääkida ülemaailmsusest, siis eestlaste asukohamaade järgi oli üritus üsna representatiivne. Ka ida poolt oli küllalt palju osavõtjaid. Aga noorte päevadega oli tegu vaid tinglikult, seda tunnistasid lõpuks ka korraldajad ise, öeldes, et tulid need, kes on hingelt noored. Külaliste vanus ulatus kuni 80 aastani. Üritus oli ka väga hajutatud ja mitte kõik küllatulijad ei jõudnud kohale selleks nädalaks, millel oli ürituse põhirõhk. Päevade asemel oleks õige sõna kuud või suvi, sest lõpp peaks olema "Eestimaa laulul". Samal ajal oli organiseeritud veel mitmeid teisigi programme. Päris ilusti kukkusid välja Muinsuskaitse suvemalevad. Kolmes regioonis, Saared, Virumaa ja Sakala, olid nende koosseisus igaühes kuni kolm väliseestlast, kuigi algul olid plaanid selles osas palju suurejoonelisemad ja külalisi oodati rohkem.

J. Adams. Et nimi ja sisu kokku ei käi, on ju meie sotsialistlikule korraldusele tüüpiline. Mis siis ikkagi tegelikult toimus?

T. Pruuli. ütleks nii: pagulaste enneolematult suur organiseeritud suvine kodumaakülastamine.

Selles oli kõige tähelepanuväärsem viisade saamine lihtsustatud korras, mida paljud väliseestlased kasutasid sugulaste külastuseks, ilma et nad oleksid eriti olnud huvitatud organiseeritud üritustest. Aga seda, et nad ei osalenud mõnel poliitilisel seminaril või rahvatantsuõhtul, ei saa neile küll kuidagi ette heita. Paljud, kes seni põhimõtteliselt varem ei olnud tahtnud ennast alandada viisa taotlemise bürokraatliku protseduuriga ja maksta Inturistile tohutuid summasid, said nüüd tulla suhteliselt lihtsalt ning inimväärikust alandamata.

Osavõtt Noortepäevade üritustest oli väga hõre. Eelreklaam ja organiseerimine olid püüdnud seda väga suureks ajada. Ei saa rääkida läbikukkumisest, aga ei oleks pidanud nii palju tahtma, lootma, et tuleb tohutu eestlaste kojuvool ja üleüldine vennastumine. Nii organisaatorite kui siinpoolsete küllakutsujate taolised ootused olid ilmselt liiga suured. Ilmselt meie teadmised pagulastest ja nende huvidest ei olnud piisavad.

J. Adams. Kui võibolla esimest korda kodumaale pääsenud väliseestlasel on valida, kas minna planeeritud ürituselе või sugulaste ja sõprade poole, keda pole näinud aastakümneid, siis loomulikult eelistatakse viimast...

T. Pruuli. Mina ei paneks palju süüd organisaatoritele, kuigi kohati oli kindlasti tegemist üleorganiseerimisega. Kui üks üritus on Pirital, järgmine Tallinna teises ääres, siis lihtsalt ei jõua. Küll oli mõni juhus, et seminarile olid välja kulutatud väga prominentsed nimed, aga mitte kõik nendest ei olnud kohal.

J. Adams. Kas ei võinud olla üks põhjus selles, et organisaatorid jäljendasid Välis-Eesti suurürituste kavasid? Lääne suurlinna võtmes keskkond ühendab ja koondab, kodumaa külastamisel on aga hajumine täiesti loomulik.

T. Pruuli. Tallinnas juhtusin kuulma ka mõnda pahakspanevat repliiki, et näete, mida me kõik oleme ette valmistanud, toit on laual ootamas, aga teie lähete hoopis kuhugi sugulastega. Aga kuna tihti oli tegemist esimese kodumaakülastamisega, siis seda ei tohiks küll pahaks panna.

J. Adams. Kuuldavasti toimusid Leedus analoogilised noorte päevad.

T. Pruuli. Ülemaailmsed Leedu noorte päevad korraldas üks sõltumatu noorteühing. Lätlaste üritus toimus Helsinkis. See oli väikesearvuline, umbes 200 inimest kokku.

J. Adams. Kodumaale pääsemine ja viisa saamine oli sel suvel vist nii vaba ja lihtne kui nõukogude viisa saamine üldse võimalik on.

T. Pruuli. Ei tohi unustada, et olid segadused Ülo Ignatsi ja Tõnu Parmingu viisadega. Minu jaoks oli üks suur plusspunkt, et väliseestlasi ei käsitletud turistidena - valuutateenimise allikatena. Ma ei tea, kuidas täpselt see kõik finantseeriti, aga midagi halba rahaasjades kusagil avalikuks ei ole tulnud. Selles mõttes oli kõik väga puhas. Kahjuks esines näiteks Tartu Ülikooli juhtkond teistmoodi, see oli Käärikul "marksismileninismi" seminaris. Üldiselt on ju väliseestlastelt rahanurumist olnud väga palju, aga need päevad olid õnneks sellest puhtad.

Osa väliseestlasi, kes ei elanud sugulaste juures, majutati inimeste juurde, kes selleks registreerisid. Paarilt niisuguste juures elanud väliseestlaselt kuulsin umbes taolist repliiki, et on ju näha küll, millise näoga kingitusi vastu võetakse ja kuidas jalutuskäigul "Turisti" poe poole juhitakse. Aga see käis just

järg lk. 15

isikute kohta, mitte riikliku taseme kohta.

J. Adams. Aga kurikuulus määrus nr. 504, kas sellel võis olla mingi osa?

T. Pruuli. Tahaks loota, et ei olnud. Määruse 504 küsimus on ikka veel segane. Ülikooli fondi asjaajajad on rääkinud, et pärast selle määruse ilmumist sattusid nemad psüühhiliselt väga raskesse seisu. Nemad alustasid annetuste kogumist enne määrust, aga nüüd inimesed, kes oleksid nõus raha andma, ei taha koos määrusega seda teha. Ainus võimalus on see määrus avalikult tühistada, sest see toimib väga halvasti.

J. Adams. Varem nägid väliseestlased Eestist niiöelda pühapäevakülge, fassaadi. Välismaale pääses ju väike, mingis mõttes valitud osa kodueestlasi. Kodumaa aga piirdus Tallinna ja Inturisti hotellidesse pidulikult vastu võtma saabunud sugulastega. Sel suvel oli esimene kord võimalus näha peaaegu kogu Eestit ja seejuures ilustamata.

T. Pruuli. Jah, sajad väliseestlased nägid ka kolkaid, aguleid ja tagahoove. Püüdsime neile näidata kõike, siin Tartus kuni lennuväljani välja. See oli tõeline šokk, eriti neile, kes vähem kodumaa asjadega kursis. Isegi sellised inimesed, kes olid siin varem Inturisti reisidega ringi käinud, said šoki, kui nägid, mis on tegelikult fassaadi taga. Inimestel olid mitmetel pisarad silmas.

J. Adams. Kas sellest kogemusest võib midagi muutuda Välis- ja Kodu-Eesti suhetes?

T. Pruuli. Tegelikult on see ainuke tee, millel meie edasine suhtlemine saab rajaneda. Kui siinsed organiseerijad ja vastuvõtjad, näidates Eestit nii nagu ta on, suutsid äratada usaldust, siis täitis üritus oma ülesande.

J. Adams. Samuti inimesed. See kodueestlaste ring, kellega väliseestlased on juba aastakümneid kokku puutunud ja kelle põhjal kujundanud oma arvamust Eestist, ei ole olnud ju kogu Eesti kohta representatiivne.

T. Pruuli. Et see nii on, näitab, kui altilt väliseestlased suhtlesid mitmete ringkondadega, näiteks skautidega ja igasuguste sõltumatute rühmitustega. Sõltumatute noorte üritused Tallinas olid ju väga populaarsed. Ka teie ERSP inimestega käidi tihedalt läbi. Varem oli vaakum kindlasti olemas.

J. Adams. ERSPga suhtlesid vähesed, need, keda ERSP spetsiaalseit huvitas. Enamik lävis loomulikult sugulastega.

T. Pruuli. Aga küsimusi esitati põhiliselt nende rühmituste inimeste kohta, keda ei oldud nähtud.

J. Adams. Varem sai väliseestlane Tartusse näiteks ainult spetsiaalselt üüritud Inturisti mustas "Volgas" giidi ja autojuhi saatel, sedagi vaid mõneks tunniks. Siis tundus külaline tavaliselt olevat nagu mingis krambis. Kuidas oli nüüd, kas oli ikka veel nii-öelda üle õla piiluemist ja tundmatu kaasvestleja umbusaldamist?

T. Pruuli. Mulle tuleb meelde ainult üks juhtum, kui üks Ameerika poiss siin Tartus sõjaväeosa värava juures küsis, kas ta peaks nüüd oma fotoaparaadi ära peitma. Ringreisid toimusid kui päevad olid juba mõnda aega kestnud, selleks ajaks tunti ennast täiesti vabalt. Üldse on väliseestlaste suhtlemine läänelikult vaba ja lihtne. Algul oli küll veidi sellist suhtumist, et teie siin olete paljukannatanud kodueestlased, justkui märtrid.

J. Adams. Meie igapäevaelus on ju massiliselt okupatsiooniarmee mundrikandjaid. Tohutu vene elanikkond peaks mõjuma hirmuäratavalt juba ainult kasvõi sellepärast, et ei saada keelest aru.

T. Pruuli. Väliseestlased ei olnud sellest hirmunud, nad olid sellest kuidagi väga meeldivalt üle. Vormikandjate ja umbkeelsetega, näiteks kui neid kaupluses ei teenindatud, sest ei saadud aru, suheldi lausa avaliku huumori ja irooniaga.

J. Adams. Aga kibestumus ja viha okupantide vastu...

T. Pruuli. Loomulikult ei ole nende vastu armastust. Silmadest juhtusin nägema vihkamist ainult mõnel üksikul juhul. üldine oli mingi stiilne, ütleksin läänelik üleolek.

J. Adams. Nüüd on ilustamata kodumaa, meie tugevused ja nõrkused nähtud. Mis edasi?

T. Pruuli. Inimesi, kes oleksid valmis kodumaale elama tulema, ei kohanud ma ühtegi. Sellele kõige lähem juhtum oli siia õppima tulemise soov. Kolm juba õpibki, kunstiinstituudis, pedagoogilises instituudis ja lavakunsti kateedris. Paar tükki on veel tulemas. Haritlastelt kuulsin arvamusi, et võiks tulla Tartu ülikooli loenguid lugema, semestriks või aastaks. Järgmine aste on pakkumine esindada Eestit, näiteks üks külaline arvas, et ta võiks hakata Eesti pressi atašeeks Rootsi pressis. Mitmed, eriti nooremate hulgast, ütlesid, et nad oleksid valmis tegema erialast koostööd teadusealal, või ärialal, kui saaks konverteeritava valuuta. Sellisena tuleb meelde muide üks noor keemik, kes praktiliselt oskas eesti keeles ainult kahte sõna: eesti kroon.

Päevade programmis tegutsenud Bussiness Club kukkus praktiliselt täiesti läbi. Oodatavaid tuhandeid Välis-Eesti ärimehi sinna kontorisse paraku küll ei tulnud. Minu teada nende päevade raames mingeid märkimisväärseid ärisideemeid ei loodud.

Aga selliseid, kes külastasid Eestit kui suvalist teist arengumaad, kohtasin ainult paari poissi-maailmarändurit Rootsist. Nemad olid autodega läbi hääletanud kogu Euroopa, siia polnud lihtsalt varem sisse saanud. Aga noh, nüüd sai neil siin kandis ka ära käidud.

Mulle tundus, et isegi sellistele, kes teavad vaid üksikuid eesti keele sõnu, on Eesti siiski midagi enamat, et ikkagi mingi helin on hinges.

J. Adams. Paraku ühekordne kampaania, ühekordsed viisad, järgmine kord võib tulla endist moodi taotlema hakata. Eesti poliitika seisukohalt oleks vist normaalne, kui igal väliseestlasel oleks alaliselt taskus piiramatu viisa.

T. Pruuli. Kui kampaania kevadel algas, valitses mingi eufooria, et nüüd tuleb väga palju väliseestlasi, võtkem neid hästi vastu. Aga kui siis hakkas selguma, et tegelikult neid tulejaid ei olegi nii väga palju, nad ei olegi nii väga rikkad, et nad ei olegi midagi väga erilist, siis hakkas siinse maailma raha või otsustusvõime poolest vägevate hulgas huvi üsna tugevasti langema.

Teine asi on, et normaalses riigis elav inimene ei saa raisata nii palju aega sõidule. Info ja transport peavad olema korras, funktsioneerima garanteeritult. Aga muide, meie paljulubav IME programm jätab nii info, side kui transpordi Moskva otsustada. Reisimiseks on vaja rahvusvahelisi lennu- ja laevaliine. Kuuldavasti tuleva aasta juunist hakkab käima laev Rootsi vahet. "Svenska Dagbladetis" oli teade, et reisilaev on juba ostetud, kusjuures Rootsi kompetentsi jääb kõik laevasõidupoolne, Eesti pool vastutab sadamas toimuva eest.

Peale viisade ja formaalsuste jääb siis veel raha küsimus. Inturisti kaudu tulek on nii kallis, et näiteks Välis-Eesti pensionäridele ja noortele ei ole see nii kättesaadav, et nad saaksid sagedasti käia. Siinelamise osas peaks eestlaste jaoks kindlasti olema majanduslikke soodustusi. Aga suure Inturisti asemele tekkivad väikesed kooperatiivid-Inturistid jätkavad täpselt vana moodi. Siin peaksid alternatiive püüdma pakkuda sõltumatud organisatsioonid, üliõpilaste puhul näiteks taastekkinud konvendid ja korporatsioonid.

J. Adams. Ja vestluse lõpuks. Juba mitukümmend aastat on tavaline, et vallalistes välismaalastes on nähtud abiellumise teel nõukogude hädaorust väljaviijaid. Kuidas nüüd pilt oli?

T. Pruuli. Kui kuulsin noorte päevadest, siis üks esimesi mõtteid, mis ka minul pähe turgatas, oli, et huvitav oleks pärast selles osas statistikat teha. Lõbusaid restoranitutvusi tuli küll ette, aga otsest peigmeestekõttimist silma ei torganud.

ERSP VOLIKOGUS

15. juuli koosolek toimus Tallinnas Vello Salumi juhatamisel.

Päevakorras oli piirkondade info, toimkondade töö ülevaated, volikogu otsuste projektide kinnitamine, programmi projekti põhjalik arutelu, suurkogu ettevalmistamine ja mõned pisiküsimused.

Piirkondadest on suurim Tallinn 113 liikmega, sh on ERSP liikmeks vastu võetud Rootsis elav Vello Väärtnõu. Tallinlased käivad koos kolmapäeviti TPI peahoones. Piirkonna töö on tihedalt seotud Tallinna Koostöötoimkonna ja Eesti Kodanike Komiteede tegemistega.

Tartus on 38 liiget. Tartlased on jõudsalt tegelnud EKKde loomisega maakonnas ja kodanike registreerimisega mitmes punktis linnas. Palju jõudu kulub ajalehe toimetamisele-tegemisele.

Harju 30 liiget tegelevad samuti EKKdega. Tihedam koostöö teiste liikumistega puudub.

Järvamaa piirkonnas on 12 liiget. Töötab stend, tegeldakse komiteedega.

Saaremaal on liikmeid 5. Orissaares on üleval ERSP stend. Koos teiste liikumistega endendatakse EKKde tegevust.

Pärnu piirkonna kasvamine on olnud kõige tagasihoidlikum - endiselt 4 liiget, kuigi toimub koostöö teiste liikumistega EKKde baasil.

Viljandi - 16 liiget tegelevad aktiivselt kodanike registreerimisega. Kohtumisi on olnud mitmete välismaiste ajakirjanikega (Eesti Päevaleht, Dagens Nyheter, Turu raadio jt.). ERSP on kutsutud osalema valimisseaduse arutelul linnavalitsuses. Tekkimas on ERSP rakuke Türil, praegu on neil kontakt Pilistvere ERSPlastega.

Võrumaal on 11 liiget, töö ei ole eriti hoogne. Stendi ei ole ikka veel üles saadud.

Põlva - 7 liiget. Toimus kohapealsete liikumiste esindajate kohtumine välismaiste tudengitega, kelle seas oli politolooge. 3. juulil kohtuti Põlva sõpruslinna Ogre kompartei delegatsiooniga, kes tundis tõsist huvi EKKde vastu. Tekkimas on ERSP rakuke Räpinas. 28. juunil Erkki Luige vastu algatatud kriminaalasjaga seoses tegid Põlva ERSP, EKL ja EMS kaitsekirja. Viibiti Põlvas 8-9 juulil toimunud Rahvarinde piirkondade eestseisuse ja volikogu koosolekul; E. Savisaare esinemist hindasid kohalviibinud väljakutsuvaks ja ERSPd solvavaks.

Virumaal on 21 liiget, käib aktiivne töö EKKdes. Tegemist tuleb teha keskkonnakaitse-probleemidega.

Läänemaal on 9 liiget, edeneb EKKde liikumine. Lihulas on stend, mis on ühine teiste liikumistega.

Kokku on ERSPs seega 266 liiget.

Mati Kiirend rääkis Tallinna Koostöötoimkonna tegevusest: praegu on soodne atmosfäär arutada kõiki probleeme ja seaduseprojekte. Erkki Luige kaitseks kirjutasid 14 liikumist alla avaldusele, millega ühinetakse Tartu liikumiste 5. juulil koostatud samasisulise üllitisega.

Rahvarinde konsultatiivnõukogus on ERSPl endiselt pealtvaataja positsioon. Peet Kask pidas konsultatiivnõukogus ettekande ENSV valimiseaduse projekti ettevalmistamisest. Vaatamata töögrupi ettepanekutele sekkub domineerivalt EKP (Maia Leosk) - millised ka ei oleks projektid, vahetevahel käib keegi nendega ära Moskvas ja saabub tagasi ümbertehtud variandiga, misjärel töögrupp asub saadud instruktaaži paigaldama. Konsultatiivnõukogus on kõlanud arvamus, et kohitsetud projekt peaks jääma hoopis arutlemata, kuna see võib provotseerida rahva rahutuks.

MRP osas on Eesti delegaatide siht määratleda NSVL poliitilised eesmärgid.

Migratsiooni küsimuses on ette valmistamisel (im)migratsiooniseaduse projekt. Praegu kehtivad enam kui 100 erinevat seadusandlikku akti, mis soodustavad migratsiooni.

Konsultatiivnõukogus on ilmenenud ka mitmed hirmud: okupatsioonist rääkimine olla ohtlik, see provotseerib internatse, veel hullem on aga, kui ei ole rahul rahvusradikaalid.

ERSP Volikogu pidas õigeks esitada järelpärimine ERSP staatuse kohta Konsultatiivnõukogus ning kui ei ole võimalik osaleda täieõigusliku liikmena, lõpetada ka passiivsne osavõtt külalisena, kuna on tekkinud loomulikumaid töövorme (Tallinna Koostöötoimkond, tulevikus EKKd). Kirja projekti valmistab T. Kelam.

K. Oja hindas olukorda valimisseaduse üaber: kui seni olid kohalikud nõukogud okupatsioonivõimu teenistuses, siis praegu ei ole võimatu nende muutumine omavalitsusorganiks. On vaja valimisseadust, mis võimaldaks kõigi liikumiste osavõtu. Valimisõigus peaks olema Eesti kodanikel.

Volikogu võttis vastu otsuse ERSP suhtumisest RR algatatud allkirjakampaaniasse Eesti omariikluse toetuseks. /vt. lk. 7/ Volikogu arutas ERSP programmi projekti. Projekt antakse välja ERSP liikmete jaoks, seda saab piirkondade juhatuste kaudu.

Volikogu kutsus üles kõiki ERSP liikmeid tublilt töötama Eesti Vabariigi kodanike registreerimisel, see on praegu meie suurim ülesanne, kus igaüks saab kaasa aidata.

Suurkogu otsustati kokku kutsuda 19.-20. augustil Tallinnas. Osa saavad võtta kõik ERSP liikmed ja liikmekandidaadid. Hääleõiguslikud on ainult liikmed.

Päevakord täpsustub järgmisel volikogu koosolekul.

Suurkogu ettevalmistamiseks loodi vastav toimkond, mille seitset sektsiooni juhib Arvo Pesti. Ettevalmistused jätkuvad, ettepanekud on teretulnud.

ERSP Volikogu valis oma esindajaks EKK ASTi revisjonitoimkonda Vardo Rumesseni.

Otsustati ühineda Läti Rahvusliku Sõltumatuse Liikumise ettepanekuga väljendada tänu USA valitsusele ja president George Bushile toetuse eest Balti riikide vabadusvõitlusele. /vt. lk. 12/

Volikogu 5. augusti koosolekut juhatas Erik Udam. Päevakorras oli piirkondade informatsioon, juhatuse aruanne, programmi ja põhikirjaparanduste arutelu, suurkogu päevakord ja ettevalmistamine, toimkondade info, jooksvad küsimused.

ERSPl on liikmeid kokku 289: Harju 35, Pärnu 8, Järvamaa 14, Võru 12, Saaremaa 6, Virumaa 24, Põlva 7, Tartu 38, Viljandi 19, Läänemaa 9, Tallinn 115 ning 2 liiget välisriikides.

Kõikjal jätkub aktiivne töö Eesti Kodanike Komiteedes, millega seoses on arenemas sidemed teiste liikumistega ja suurenenud ERSPsse astumine. Mitmel pool on kohalikud ajalehed avaldanud infot EKKde kohta, Võrus ilmus pikem ERSPd tutvustav Ants Pindise artikkel; Läänemaal avaldab sõltumatut teavet ajaleht "Lääne Elu". Viljandis sekkusid EKKd ja ERSP maa eraldamisse linnalt sõjaväele, asja käiku valgustab "Sakala" ajaleht. Tartus ja Tallinnas jätkub koostöö teiste liikumistega.

Tallinnas toimub koostöö EKKde, TKT ja RR Konsultatiivnõukogu baasil. Mati Kiirend ja Erik Udam andsid sellest pikema ülevaate: 1. augustil Konsultatiivnõukogu koosolekul arutati poliitilist olukorda ja otsustati avaldada liikumiste ühisapell 6. augusti puhul (ilmus 6. augusti "Noorte Hääles"). Tekst oli koosoleku ajaks välja töötamata, allkirjad koguti puhtale lehele ning ainus, kellelt allkirja ei palutud, oli vaatleja staatuses ERSP. Kui E. Udam tegi KNle ettepaneku arutada ERSP vastuvõtmist KN liikmeks, lükati see edasi kvoorumi puudumise tõttu.

Nõmme EKK poolt on tulnud Tallinna koostöötoimkonnale ettepanek moodustada Eesti iseseisvust taotlevaid liikumisi ühendav poliitiline organisatsioon.

Vaadeldi veelkord ERSP programmiprojekti. Lõppvariant esitatakse Suurkogule saabujaile kirjalikult.

Arutati võimalikke põhikirja muudatusi. Olulisimaks näib tõusvat küsimus, kas seada sisse ERSP esimehe ametikoht. Vastav toimkond valmistab ette alternatiivsed põhikirja muudatuste variandid.

11. augustil on Riias Baltikumi iseseisvusliikumiste esindajate töökoosolek. ERSPd esindab Kalju Mätik.

11. augustil on Käärikule kutsutud Valga ja Viljandi liikumiste esindajad.

21.-22. augustil toimub Riias MRP-konverents, kus esineb Tunne Kelam.

23. augustiks on palutud ERSP esindajat Leningradi MRP aastapäeva miitingule.

Maris Sarv

Tunne Kelam Hetkeseisust

Interrinde küsimus on Eesti poliiitlises elus olnud üks omapärane ja vastuoluline tegur. Kõigepealt küsimus selle liikumise ehtsuses, mis jääbki tekitama küsimärke. On päris selge, et see liikumine on algusest peale inspireeritud kõrgemalt poolt, nii Moskvast kui kohapealt, ja teda kasutatakse teatud eesmärkidel. Seda kinnitavad ka küsitluste andmed: Interrinde aktiivsete pooldajate hulk ei ole kunagi olnud eriti suur, see ei ületa ka viimase küsitluse andmeil paariteist protsenti venekeelsest elanikkonnast. Mis puutub viimastesse streikidesse, siis ka nende mõju oli küllalt küsitavnad olid pigem demonstratsiooniks.

Ei saa mööda mõttest, et alati, kui olukord on kriitiline Eestimaa Kommunistliku Partei jaoks, siis tuleb "ootamatult" mängu Interrinne, kelle ähvardustel luuakse hirmuõhkkond ja saavutatakse siis sobivate lahenduste hõlpsam läbiminek, kohtades tagasi inimesi, vähemalt elanikkona enamust - selgemate ja radikaalsemate lahenduste eest. Seega ei tahaks ma kuidagi nõustuda interrinde liiga tõsiselt võtmisega.

Praegu näitavad mitmed märgid Interrinde enda lõhenemist. Seda aktsiooni kunstlikkust ja rabedust osutas muuhulgas ka Interinde juhtkonna [illegible] heitlik nõue, et viimane meeleavaldus tuleks [illegible] ta tööajal. Oli täiesti selge, et väljaspool tö[illegible] i ole juhtkonnal enam mõju oma töötajate üle, neid ei saa sundida välja tulema. Viimane meeleavaldus oligi mitmeid kordi väiksema-arvulisem kui märtsikuu oma.

INTERRINNE

29. juunil ilmus Interrinde omaoodi dissidentliku rühmituse, Tallinna Oktoobri rajooni interrin[illegible] esiidiumi esindaja Gogini (mitte Kogani) artikkel üleskutsega istuda nõupidamislaua taha. Selle artikli mõningad väited äratavad huvi. Ta ütleb nimelt, et praeguseks on selge: Moskva, eriti peale Tbilisi sündmusi, liiduvabariikide asjadesse sekkuma ei hakka, ja et sõltumatuse saavutamise küimused lahendatakse siin kohapeal. Ja veelgi huvitavam mõte: kahel viimasel aastal olevat toimunud mõjusfääride ümberjaotamine maailmas - Angoolas, Iraanis, Nicaraguas, Poolas. Sellesse ümberjaotamisse on kahtlemata sattunud ka Baltikum.

Siit siis juba hoopis pehmema väljapääsu otsimine. Rõhk asetatakse sellele, et praegused rahvaliikumised olevat demagoogide ja võimuahnete inimeste käes ja ausatel Eestimaa saatuse pärast muretsejatel tuleks ühiselt istuda nõupidamislaua taha - seega siis ka koos Interrindega. Ja jälle jääb vastamata küsimus, kust niisugused andmed on tulnud. Tundub, et vaevalt Interrinde esindaja neid omast peast välja on mõelnud, eriti selles osas, nagu Baltikumi saatus juba otsustatud "teise mõjusfääri" ülekandmise seiuskohalt. Tõlgendatagu seda muidugi kuidas tahes, need vaevalt saavad vastata Interrinde eesmärkidele, see näib kuidagi vastutahtmist välja öeldud.

Teine huvitav vestlusring avaldati "Moskovskie Novostis" 30. juulil, mida tõi kiiresti tõlkes ära ka 1. augusti "Õhtuleht" Seal olid põhiliselt kolme Baltikumi Rahvarinde esindajad. Küsimus on huvitav sellepoolest, et esmakordselt mõõndakse selgesti Nõukogude Liidust lahkulöömise tendentsi Baltikumis ja seda, et see on "ohtlikul piiril". Keskne väide on seal, et "olukord Baltikumis on teelahkmel", massiliikumise tasandil on NL-st lahkulöömise mõte laialt populaarne ja eeldatakse ka selle populaarsuse kasvu. Lohutatakse end sellega, et materiaalseks ei ole need meeleolud Balti riikides veel saanud. Kuid ei saa tagada, et see tulevikus ei toimu. Strateegiline küsimus Balti riikide suhtes on seega nende edasijäämine NSV Liidu koosseisu.

Nii avameelselt ei ole seda küsimust vist kunagi NSV Liidus püstitatud. Tuleviku seisukohalt pole see enam üldse selge. Kui seni isegi mõtet Balti riikide eraldumisest NSV Liidust peeti kohutavaks ketserluseks ja oli täiesti ilmvõimatu, et see kunagi võiks toimuda, siis praegune küsimuse asetus on teistsugune. Tendents on tõsine, väga arvestatav. Küsimus on konkreetses võitluses selle pärast, kas Balti riigid edasi NSV Liidu koosseisu jäävad.

Siin on ka praeguse olukorra võti. Kui tolles vestlusringis väidetakse, et Baltikum on teelahkmel, siis lisatakse, et ta "on veel mõjutatav". Küsimus on strateegilises suunas - Balti riikide jäämine või mittejäämine NSV Liitu.

Sellest sõltuvad otsused viimaste sündmuste kohta, hinnangud IME-le jm. IME-programmi ootamatult hõlbus vastuvõtmine Moskvas oli meeldiv üllatus. Tuleb aga täpsustada, et tegemist oli vaid ülemnõukogu määrusega, mis annab loa töö alustamiseks IME suunas Eestis ja Leedus. See ei ole seadus. Ülesanne on: kooskõlas mitmesuguste komisjonidega koostada lõplik variant 1. oktoobriks.

On selge, et Moskvas pidi midagi muutuma. Mis selle põhjuseks võiks olla? Mulle tundub, et väga loogiline variant näib olevat selline: tekkis olukord, nagu me seda tunneme enne 16. novembri suveräänsusdeklaratsiooni. Teatavasti esines tookord kaks tasapinda rahva protestis, kusjuures laiem ja autentsem seisnes selles, et nõuti NSV Liidust väljaastumist juhul, kui reaktsioonilisi konstitutsiooni-parandusi ei võeta tagasi. Sel taustal, millega esmakordselt ühinesid mitmed kohalikud võimuorganid, toetades väljaastumist, toimus ülemnõukogu istungjärk, mis üllatava sujuvusega EKP KK esimese sekretäri otsesel dirigeerimisel võttis vastu suveräänsusdeklaratsiooni. See oli halvas olukorras vähem halb lahendusvõimalus, et ohtlikumat tegevust vältida ja taandada asi niiöelda auru väljalaskmisele, olles täiesti teadlik, et Moskva võib selle otsuse tühistada.

Tundub, et praeguses olukorras, kus asi on läinud kriitiliseks nii Moskva üldise kriisi seisukohast, kes on asetatud silmitsi kaevurite ja raudteelaste streikidega, rahvuskonfliktidega ja kogu sotsiaalse kriisiga, ning teiseltpoolt EKP seisukohast, kelle olukord väljendub kohalike esindajate sõnutsi rängimas usalduskriisis (EKP poolt puhtal kujul on valmis praegu häletama mitte üle 5% eestlastest valijatest) - selles olukorras nähtavasti tunnetati, et tuleb midagi teha rahva rahustamiseks ning keskmise hulga koondamiseks uuesti illusoorsete lahenduste ümber otsustati anda meile usku ja lootust, et IME siiski läbi läheb. Sellega võiks põhjendada ootamatut muudatust, mis Moskvas juuli lõpul toimus.

EKP JA PLURALISM

Poliitilisi parteisid vajatakse kahtlemata nii IME realiseerimiseks kui kogu ühiskondliku elu normaalseks funktsioneerimiseks. Aga nagu isegi Leedu Rahvarinde esindajad on väitnud - kogu moraal on selles, et majanduslikku iseseisvust ilma poliitilise tegutsemisvabaduseta ei ole praktiliselt mõeldav saavutada. Ka praegu, vesteldes asjatundjatega üsna laialdaselt, ei ole mina kohanud praktiliselt ühtki, kel oleks usku, et IME-programm võiks sellisena tööle hakata neis tingimustes, mis meil valitsevad. Sest on loendamatuid võimalusi takistada seda nende tuhandete eeskirjadega, millega sõltume Moskvast. On muidugi kena, et me loodame ja meil on programm olemas, kuid selle tegelik elluviimine oleneb siiski konkreetse poliitilise sõltuvusvahekorra likvideerimisest. Siin majandus üksi kindlasti ei aita.

Dilemma on minu meelest praegu selles: mäng on võimuloleva partei jaoks äärmiselt delikaatne. Kuidas juhtida Kommunistliku Partei ainuvõimu lekkiv laev, seda niihästi Moskva kui kohalikul tasandil, läbi nende arvutute kahjustuste, mille on tekitanud sotsiaalsete ja rahvuslike konfliktide karid, ajaloolise tõe selgumine, - kuidas juhtida laev ikkagi mingi näilise seaduslikkuse sadamasse, ristides selle laeva viimases hädas kasvõi omariikluse või suveräänsuse nime alla? Samal ajal tõelise iseseisvuse laev (mis on küll ammu põhja lastuks või fantaasiaks kuulutatud), on valmis juba purjesid heiskama olukorras, kus tõelise iseseisvuse laeva on valmis üle kolima isegi märgatav osa tolle hiraga Interrinde seltskonnast!

järg lk. 18

PLURALISM JA EKP – *leheküljelt 17*

Sest mis oli hiljutiste pseudo-streikide üks ilmekamaid tulemusi ja just positiivne tulemus, seda näitasid Eesti Vabariigi kodanike registreerimisandmed. Pärast streiki tõusis registreerijate arv märgatavalt ja kõige suurem oli tõus Eesti Vabariigi kodanike kandidaatide hulgas, sh vene rahvusest kandidaatide osas, kes just olid saanud trauma Interrinde aktsiooni ápardumisest ja kelle hulgas on tekkinud väga terav valikumoment.

KOMMENTAARIKS

Mikk Titma 25. juuli *"Rahva Hääles"* ilmunud artiklile oleks ehk mõtet paar sõna öelda, ehkki see artikkel ja arvukad taolised kirjutised vääriksid eraldi analüüsi. Kui öelda ühe sõnaga ja humoorikalt, siis - hädas sööb vanakuri kärbseid. Kuid artikli moraal on see, et isegi kärbseid süües vanakuri ei tarvitse oma olemust tegelikult muuta. Mulle jäi siit EKP-st mulje nagu teolt tabatud vargapoisist: meie pole süüdi, seda tegid teised. Need polnud meie plaanid 40. aastal, meie olime pisikesed, meid oli ainult 140, meie ei otsustanud midagi, seda tegid teised ja lõppude lõpuks meie ka ise kannatasime selle kõige käigus. - Nii et mulje on kokkuvõttes lausa liigutav. Tuleb pisar silma ja tekib tahtmine kanda see väike EeKaPeekene Poliitilise Elu Punasesse Raamatusse. Teiselt poolt lisandub sellele kohe võimas de facto suhtumine: taandumine de facto liinile, kuivõrd seaduslikku liini ei ole ju enam võimalik põhjendada. Ning see de facto tuleb välja ka neis väidetes, mida praegu kasutatakse: 1940 a. oli meid 140, kuid praegu siiski 120 000, meie oleme ainus reaalne organiseeritud jõud, EKP liikmed moodustavad põhiosa keskmise ja kõrgema astme juhtkonnast. Ning ehkki lähtealus on ebaseaduslik, reaalpoliitikas see enam midagi ei tähenda. Ühesõnaga - seaduslikkuse tagaajamine on nagu mingisugune fanaatikute eralõbu.

REFERENDUMI OHUD

Viimasel ajal on alternatiivina välja pakutud ka referendumi-ideed. See esineb näiteks ka E. Savisaare *"Edasis"* pakutud skeemis, kus ta näeb ette referendumiseaduse vastuvõtmist, kusjuures ütleb ta olevat loomuliku, et enesemääramise osas väljendaksid oma tahet vaid ENSV kodanikud. "ENSV kodanikud" on muidugi juriidiline nonsenss. Kui pakutakse välja, et referendum 1990 või 1991.a. võiks olla reaalne tee enesemääramise realiseerimiseks, siis tuleb siin märkida, et meil on enesemääramine juba realiseeritud. See toimus 1918. a. Eesti Vabariigi kujul. Küsimus on Eesti Vabariigi seadusliku enesemääramise tulemuse taastamises, mitte tingimata uues enesemääramises.

Referendum on kahtlemata üks võimalus rakendada otse demokraatiat ja saada teada rahva tahet. Ent praegustes oludes näib, et seda meetodit on püütud kasutada nagu alternatiivina või tähelepanu kõrvalejuhtimiseks kodanike komiteedelt ja Eesti Kongressilt.

Mis on siis nende vahe? Referendum on okupatsiooni tingimustes õige küsitav, lausa ohtlik vahend selleks, et rahva tõelist tahet teada saada. Referendumi küsimus on ju väga lihtne, kas ei või jaa. Nii on võimalik meilt küsida, kas me tahame näiteks tatraputru tomatisoustiga või ilma, kuid täiesti võib küsimata jätta, kas me soovime juhuslikult kartuliputru. Sugestiivküsimuste abil, mis apelleerivad emotsionaalsetele reageeringutele, on võimalik referendumeid manipuleerida, nagu praktika näitab. Nii ütleb ka saksa Brockhausi entsüklopeedia: *"Diktatuuririikide puhul on referendumeid pahatihti kasutatud selleks, et pseudo-demokraatlike vormide kaudu seadustada tegelikult diktaatorklikke otsuseid."* Selle eest hoiatavad ka NSV Liidu juriidilised leksikonid, mis viitavad sellele, et autoritaarsete režiimide puhul on referendumit kasutatud sageli reaktsiooni huvides kui vahendit valitsevate ringkondade tahte pealesurumiseks elanikkonnale. Tõepoolest olid ju niisugused referendumid ka Reini liidendamine Saksamaaga 1935 ja eriti kisendavalt Austria 1938. a. anšluss, kus liidendamise poolt "hääletasid" nii liidendaja kui liidendatav elanikkond.

Lõpuks - referendumi küsimus asetatuna ei või jaa vormi ei võimalda kompromisslahendusi, mis, nagu paljud seda esile tõstavad, on antud olukorras praegu vajalik. Just sellepärast on väga küsitav selle kasutamine praegustes tingimustes, kus rahva arvamust manipuleeritakse okupatsioonijõudude olemasoluga. Kõik see teeb küsitavaks ehtsa eneseväljenduse, samal ajal aga tõstab tohutult riski, et see eneseväljenduse lahendus võiks olla lõplik ja seega eesti rahva saatust juba ette ära määrav.

Praeguses olukorras on seepärast kindlasti demokraatlikum ja ehtsam see tee, kui demokraatiat ja rahva tahet hakatakse välja kujundama järk-järgult, tingimata altpoolt ja omaalgatuslikus iseseisvas vormis. See vorm võimaldab rahva tahtel küpseda, võimaldab mitmete kuude jooksul vaidlustes poolt- ja vastuargumentides jõuda selgusele antud tee vajalikkuses ja mittevajalikkuses ja jõuda taolistele tasemetele, kus on võimalik rahva tahet juba täiesti seaduslikul ja esinduslikul teel postuleerida.

MEIE JÕUD

Kokkuvõttes mulle tundub, et praeguse olukorra põhiküsimus pole isegi mitte hirmu, vaid meie enesetunde ja jõu küsimus. Kogu suur mäng näib toimuvat selle ümber, et mitte lasta meid uskuda ja tunnetada oma tegeliku jõudu, peremeheõigusi ja võimalusi. Kui ka hiljutises M. Titma artiklis on küsimus, kes ikkagi olid keeleseaduse vastuvõtmise ja MRP tühistamise tegelikud läbiviijad ja viidatakse, et läbiviijad on Moskvas, siis selles on võimalik tõsiselt ja oluliselt kahelda.

Mulle tundub, et tegelikud läbiviijad, nende murrangute ja muudatuste tegelikud saavutajad asuvad siin. Ja selleks on eesti rahva iseseisvustahe ja tema sõltumatu omaalgatuslik massiliikumine. See on reaalsus, mis tekitab Moskvas muudatusi, tekitab vajadusi järeleandmisteks ja see on reaalsus, millele võime tugineda ka edasisel teel. See on ehtsa rahvaliikumise jõud, mis käristab lõpuks katki meile selgasurutud hullusärgi traagelniidid, isegi siis kui seda hullusärki püütakse praegu inimlikustada, nimetada omariikluseks või suveräänsuseks. See on reaalsus, mida peavad kartma kõik need, kelle süsteem ja olemine tugineb mitmesugustele "eba-"dele: ebaehtsusele, ebaeetilisusele ja ebaseaduslikkusele.

^^

Ajakirjanduspeegel

Jüri Põld. "Ühe riigi lõpp." "Edasi" nr. 160, 161 ja 162. 13., 14. ja 15. juuli 1989.

J. Põld käsitleb oma artiklis Eesti Vabariigi eksistentsi ja kontinuiteedi probleemi, seejuures jääb ebaselgeks, kas Eesti Vabariigi lõpp on toimunud ja kui see nii on, siis kuna see toimus, ja mis oli selle juures otsustavaks teguriks.

Eesti ajalugu väheteadvale lugejale jääb J. Põllu artikli alusel Eesti Vabariigi presidendist Konstantin Pätsist üsna negatiivne mulje: 21. juunil 1940. a. "arvab" K. Päts poliitiliselt vähetuntud ja tõenäoliselt ebakompetentse arst-luuletaja J. Varese peaministriks, seejuures veel forsseerides ametivande andmise protseduuriga. Ajavahemikul 21. juunist kuni 30. juulini 1940. a. president miskipärast *"... hävitades oma käega allakirjutatud dokumentide abil kõik olulised riigiorganid, aitas ühtlasi hävitada riigi kui sellise"*. J. Põld ei pidanud vajalikuks märkida, et alates 17. juunist 1940 oli kogu Eesti Vabariik okupeeritud 150 000 punaarmeelase poolt ja kompetentse poliitiku prof. Jüri Uluotsa kõrvaldamist peaministri kohalt nõudis A.Ždanov. Kas eelpooltoodud faktid ei kujutanud tookord endast siiski sundi ja ähvardust presidendile, mis J. Põllu sõnutsi olevat puudunud? Ja kas okupatsiooni tingimustes väljaantud presidendi dekreedid ongi kehtivad, kuivõrd näiteks valimiste korraldamine okupeeritud territooriumil on ebaseaduslik.

J. Põld arvab, et Eesti Vabariigi kontinuiteet oleks *de jure* säilinud, kui K. Päts oleks maalt lahkunud.

järg lk. 19

AJAKIRJANDUSPEEGEL *leheküljelt 18*

Seda president ju tegigi Stalini erikorraldusel 30. juulil 1940. a. deporteerituna Nõukogude Liitu! Eesti Vabariik ei olnud veel 30. juulil 1940 NSV Liidu koosseisu inkorporeeritud, oli seega välisriik! Seega hoolitses Stalin ise Eesti Vabariigi kontinuiteedi säilitamise eest. J. Põllu järgi lakkas Eesti Vabariik olemast hiljemalt K. Pätsi surmapäevast - 18. jaan. 1956.

J. Põld peab K. Pätsi naiivseks, kergeusklikuks ja väärate prognooside järgi orienteeruvaks poliitikuks, kuna ta pidas Tartu rahulepingut ja 1939. a. baaside lepingut Eesti Vabariigi ja NSV Liidu vahel tõelisteks lepinguteks, mille sätted kuuluvad täitmisele allakirjutanute poolt.

Võib-olla oleks J. Põllul põhjust analüüsida hoopiski teise lepinguosalise poole, NSV Liidu tegevuse õiguspärasust, mis ei olnud nähtavasti naiivne, kergeusklik ja vääratele prognoosidele orienteeruv.

Miks J. Põllu "mängumaa" piirdub ainult K. Pätsiga, jättes kõrvale J. Varese tegevuse?

J. Põld soovitab *"täpselt samuti ise leivas hoida ENSV-d kui riiki ja Eesti NSV Liidu koosseisu kuulumise õiguspärasust."* Tõepoolest, kui Eesti Vabariigi kontinuiteet eksisteeris K. Pätsi surmani, siis kas Eesti NSV on ikka praegu olemas ja kui ta on, kuidas toimus *"ühe riigi algus"*?

J. Põllule *"näib, et vähemalt USA otsib teid sellisest (Eesti Vabariigi) tunnustamisest loobumiseks"* ja *"vististi on Eesti Vabariigi tunnustamisest loobumine üksnes aja ja suure poliitika küsimus."* J. Põld, kes nähtavasti ise "suures poliitikas" ülihästi orienteerub, jätab lugeja informeerimata, mis alusel ta eeltoodud otsusele tuleb.

J. Põllu poolse naeruvääristava hinnangu osaliseks saab teinegi Eesti Vabariigi riigipea: *"... 1. detsembril 1924. a. põgenedes pesuväel mööda oma residentsi täitis riigivanem Akel sel kentsakal moel oma teenistuskohuseid päästes riigipea instituuti."* J. Põld jätab seejuures mainimata, et riigivanemale kallaletung toimus keskööl ja Akeli tütre mäletamisel pesuväel jooksmist üldse ei olnudki.

Lugedes J. Põllu artiklit **"Ühe riigi lõpp"**, jääb ebaselgeks selle eesmärk ja kellele see on suunatud. Avaldatuna venekeelses ajakirjanduses on see tänuväärt täienduseks Interrinde ideoloogilisele baasile. Kuivõrd 1988/89 Eesti ajakirjanduses on ilmunud vähemalt sadakond 1939-44. aasta sündmusi käsitlevat põhjalikku artiklit, siis paneb imestama "ühe riigi lõpu" taolise artikli avaldamine "Edasis". *Virge Loskit, Tartu*

JÜRI PÕLD. Serviti ja juurte pihta. Edasi nr.137-139, 15.-17. juuni 1989.

J. Põllu järgi: *"Vahel lüüakse stalinismi pihta sootuks kõlbmatute juriidiliste vahenditega."* Kõlbmatuks juriidiliseks vahendiks osutub 1948.a. Londoni genotsiidikonventsioon, seoses selle NSV Liidu suhtes kehtima hakkamisega alates 1. augustist 1954. a. ja ilma tagasiulatuva jõuta. J. Põllu arvates ei ole seega ükski stalinismiaegne tegu formaal-juriidiliselt Londoni konventsioni rikkumine ega selle alusel karistatav kui genotsiid. Artikli lugejale jääb ebaselgeks, kuidas ikkagi nimetada NL rahvaste suhtes toimunud nähtust rahvusvahelisest aspektist, kuivõrd 1926.a. 194 rahvusest ja rahvusrühmast oli 1988.a. veebruaris järgi jäänud ainult 39.

J. Põld arvab, et stalinismi juurte kaotamisega tuleb neid lüüa selleks otstarbeks sobivate vahenditega, milleks peab esmajoones igaühe iseenda destaliniseerimist. Eeldusel, et *"... 50 aastat on inimestesse jätnud sügava jälje"*. Miskipärast arvab autor, et iseenda destaliniseerimist peaks teostama just Eesti põliselanikud, mitte aga migrandid, ta arvab: *"Need /totalitaarsed vaated - VL/ võivad avalduda kasvõi selles, et üks ja sama inimene võib mõista hukka 1949. a. küüditamise ja nõuda muulaste vägivaldset Eestist väljasaatmist."*

Sellise arvamuse avaldusega läheb J. Põld küll hoopis rappa, kuna 1941.a. ja 1949.a. küüditamised on tõesti toimunud. Muulaste vägivaldset Eestist väljasaatmise nõudmisest ei ole seni kuskilt kuulda olnud.

Seni ohjeldamatu nn. venekeelse elanikkonna immigratsioon Eestisse on vaieldamatult üks stalinismi ilmingutest, mis on ohtlik eesti rahva eksistentsile, vaatamata sellele, kas rahvusvahelised konventsioonid seda genotsiidiks peavad või mitte. Seega oleks J. Põllul õigem pöörduda iseenda destaliniseerimise ettepanekuga hoopis migrantide poole. Viimastel on kõigil olemas oma isamaa, kus ökoloogilised tingimusedki võib-olla märksa paremad kui Eestis. Tagasipöördumine oma majanduslikult laostunud isamaale selle ülesehitamiseks oleks õilis tegu. Näiteks lahkus koloniaalrežiimi lõppemisel Alžeeriast ligi 1,5 miljonit prantslast.

J. Põld väidab, et *"just poliitiliste ja õiguslike vaadete osas on paljude, ka juristi ettevalmistusega inimeste peades uskumatu segadus"*. Sellest hädast ei ole J. Põld isegi vaba, kuna nn. vettpidavate õiguslike stalinismi aluste otsinguid tuleks hoopiski alustada 1939/1940. a. sündmustest, mitte Londoni konventsioonist.

J. Põld kurdab, et *"ka ei soosi seda* /Eesti omariiklust - VL/ *maailma poliitiline kaart (?) ja osade riikide huvitatus stabiilse sisekorraga NL-st"*.

Kuidas saab "poliitiline kaart" üldse soosida või mitte soosida? Ja millist "poliitilist kaarti" "stalinismi juurte pihta lööja" üldse mõtleb? Kas võib-olla Stalini ja Ribbentropi allkirjadega 1939. a. Euroopa jagamise kaarti? Eestlased ei ole suutelised tagama milgil juhul stabiilse siseolukorraga NL-i, nagu näitavad sündmused Karabahhias, Tbilisis, Fergana orus, Kasahhis ja mujal.

J. Põld arvab: *"Riigi loomine on ühiskondlik suhe, milles on palju osalisi - meie, Moskva, maailma ja liidu avalikkus ja teised riigid. Tõenäoliselt on omaette riigi loomine väga pikk tee."* Autor tunneb halvasti Eesti ajalugu, kuna talle ei meenu, et Eesti Vabariik kuulutati välja juba 24. veebr. 1918.a. ja osaline oli ka "Moskva", kuna 1920.a. sõlmiti Tartu rahu Eesti Vabariigi ja Nõukogude Venemaa vahel. Viimane tunnustas Eesti Vabariiki 14.veebr. 1920. a. Maailma avalikkus tunnustas Eesti Vabariiki Rahvasteliidu 63 liikmesriigi hulka vastuvõtmisega 22. okt. 1921.a.

1924. a. oli Eesti Vabariiki de jure tunnustanud juba 127 riiki, suur osa neist teeb seda tänapäaevani. Tunnustamise lõpetas küll fasistlik Saksamaa kooskõlas hitlerliku Saksamaa ja stalinliku NL salasobinguga 23.augustist 1939.a.

Nagu eelnevast nähtub, on eestlastel "omaette riigi loomise väga pikk tee juba ära käidud". Jääb vajaka ainult Eesti Vabariigiga lepinguid sõlminud riikide lepingutest kinnipidamine. Seda tasuks juristil J. Põllul arutada!

J. Põld juurdleb "veel elavate stalinismi jüngrite" karistamise üle: kas juriidilisel või eetilisel alusel. Tegelikkuses ei ole käesolevani näidet karistatusest ei ühel ega teisel viisil. Juristid on loonud ka endale ringkaitse - süütute inimeste mõrvad, vangistused ja küüditamised on "teod", mitte aga "kuriteod". Kuidas võib "teo" eest ikka karistada! Nii on leitud moodus genotsiidi seadustamiseks.

J. Põld pooldab karistamise eetilist viisi: *"Eetilise hinnangu pluss on see, et eetikanormid on käitumise universaalne mõõdupuu ja neid saab kohaldada, sõltumata ajast"*. Siiski saab eetiline hukkamõist toimuda ainult hukkamõistetava teatud eetilise ja moraalse taseme olemasolul. Stalinlike kuritegude teostajaks ei saanud kuidagi olla kõrge eetikaga isikud, mistõttu neid eetiline hukkamõist ei häiri.

Jagan J. Põllu seisukohta, et süüdlastelt (stalinistidelt) tuleks ära võta erisoodustused (personaalpensionid, erihaiglad jne.). Kahjuks näeme praegu vastupidist: madalad pensionid, alla elatusmiinimumi, on just ebaõiglaselt represseeritutel, kes jäid küll ellu, kuid kaotasid tervise. Kuigi süütutena kannatanud, on represseeritud ikkagi palujate osas.

Reakodanikuna lugenuna J. Põllu artiklit jäi mulje, et autor peaks esmajoones alustama iseenda destaliniseerimisest.

Virge Loskit

TEATAJA
(the HERALD)
of the
Estonian National
Independence Party

P. O. Box 233 Tartu 202400 Estonia

NO. 9 - 10 AUGUST 1989

In this issue:

p.1 Annual congress of ENIP will gather on August 19th and 20th in Tallinn.

p.2 Editorial. ENIP and Russian question. Home country of Russians is not Soviet Union but Russia. Soviet Russian migrants are deprived of Russian cultural heritage and not homogenuous. A dialogue with them is needed although it is difficult because of their misinformation and indoctrination.

p.3 At a meeting of Popular Front leaders on July 8th in Põlva some of them tried to carry out proposals which were contradictory to Front Charter but did not meet usual enthusiastic support from activists. Some of PF leaders also carried out incorrect attacks against nationalist politicians.

p.3 At a conference of the Russian sections of Estonian Popular Front in Narva on July 1st and 2nd some high-ranking communist functionaries expressed openly anti-Estonian and pro-Russian colonial views.

p.4 On July 22nd and 23rd a gathering of the victims of unlawful persecution took place in Vaidava, Latvia.

p.5 At Kautla, Nothern Estonia a memorial was opened on July 30th to locals murdered in summer 1941 by Soviet Annihilation Squads.

p.5 An international conference "Self-determination and equality of peoples" will be organized by Latvian Independence Movement in Riga on August 21st and 22nd.

p.6 An essey "Fears" by T. Kelam. Various inner fears are the most common characteristics of Soviet citizens. This has led to powerlessness which communists rule effectively. There are several ways to overcome these fears including Gandhi's method of non-violent resistance.

p.7 The council of ENIP has exprssed its support to the Popular Front's appeal to declare the declaration of 1940 on Soviet power in Estonia null and void, and to gather signatures of support for this move.

p.8 By August 3rd 89 Committees of Citizens of Estonian Republic had been elected in Estonia, and also in Stocholm and Paris.

p.8 World Estonian Council's declaration expressing its support for the idea of ECCs and electing of an Estonian Congress was published.

p.9 A statement by the Provisional Coordinating Committee of ECCs denying accusations by a Russian member of Estonian Supreme Soviet on avanturism and raising national tensions was made.

p.9 O. Sild reports on daily work of registration of citizens.

p.10 Accusations that Citizens' Commitees would be organs of power are foundless for they can't make any of their decisions compulsory.

p.10 Official mesurements of noise created by Soviet military jets in town of Tartu showed much higher than allowed noise all over the town, the highest mesurement at nighttime being 108db, which means that noise was up to 45 times louder than allowed.

p.11 E. Luik who has refused to serve in Soviet Army is to stand trial on August 22nd and can be sentenced for two years in hard labour camp. There have been widespread protests by democratic organizations.

p.11 Former student E. ilover who is serving in Russia has been constantly harrased. Letters and newspapers in Estonian were burned by his co-servicemen for having been written "in facsist-type characters".

p.12 Latvian Independence Movement, Lihthuanian Independence Union and ENIP signed collectivly in Riga on July 16th an adress to the Congress, President and People of USA, an adress of thanks and expectation that USA will continue its policies of nonrecognition of Soviet annexation in future.

p.12 News from various parts of Soviet Empire.

p.14-15 This summer a World-wide Estonian Youth Festival was organized in Estonia. In fact large numbers of Estonians of any age from the West used a simplified way of obtaining Soviet entrance visas and visited homeland without paying to Soviet Tourist agencies. For the first time under Soviet occupation emigrees were allowed to see almost any place in Estonia which produced a consideralble shock to many of them.

p.16 July meetings of the Council of ENIP centered on preparing ENIP program and forthcoming Congress. On August 5th ENIP was reported to have 289 members. The main activity of ENIP is taking part in formation of ECCs.

p.17-18 Comments on daily politics. The political organisation of Stalinist Russian migrants, Interfront, has lately taken actions against Estonian aspirations. They have staged in Tallinn a series of political strikes against a more progressive electoral law. This campain has not been very successful and the Interfront is not homogeneous. The CP loudly approuves of political pluralism but in fact counteracts to this development. The ideologists of CP are lamenting about CP's hard fate. Plans for referendums on self-determination questions while occupation army is here are very dangerous giving possibilities for manipulations.

p. 18-19. Comments on Estonian Press. J. Põld, lecturer on law at Tartu Universiy has published a series of articles trying to find legal foundations for the de facto state of things in Baltic countries and also trying to undermine the idea of legal continuity of independent Baltic States.

Aarne Heide vaba!

Üks Nõukogude Armees teenimast keeldunu, "Elu Sõna" gruppi kuulunud Aarne Heide on vangistusest vabastatud.

Meenutame siinkohal, et tänini kannavad ebaseadusliku vanglakaristust Tiit Kruuse ja Taavi Kuusk, kes usulistel põhjustel on keeldunud armeesse minemast.

Andres Mäe

^^

ERSP Teataja toimetus:

Jüri Adams ja Maris Sarv

++++++++++++++++++++++++++++++++

Aadress: 202400 Tartu

Postimaja, kirjakast 233

Ettetellimisi vastu ei võeta. Levik ERSP liikmete kaudu. Toimetuselt on võimalik saada üksikute artiklite separaate.

Hind 1 vene rubla